
Butlletí

Excursionista de Catalunya

El Bergadà *

L'ANY passat, tal dia com avui, us oferirem un tast de la magnificència i de la beutat encabides dintre el massís de muntanyes que formen les serres de Prades. Enguany, en començar les conferències del curs 1929-1930, trespasarem una estona per alguns indrets de l'extensa comarca bergadana. Aquesta comarca està limitada per la Cerdanya i la Vall de Ribes, en la banda Nord; cap al Sud, s'introdueix com una monstruosa falca entre el Ripollès i el Lluçanès, per una banda, i el Cardoner per l'altra, fins a posar-se en contacte amb el Pla de Bages, on forma una mena d'embut, el vèrtex del qual està constituït per l'escorriment de les aigües del riu Llobregat.

Seguirem el Bergadà amb l'ajut de la guia publicada pel que en vida fou el nostre meritíssim president, En Cèsar August Torras. Haureu llegit que la comarca bergadana està situada entre gegantines muntanyes i frondoses valls compreses en els bancals de terra despresos del Pireneu català. El riu Llobregat i els seus nombrosos afluenters formen l'artèria i les venes que constitueixen les seves xamoses valls.

Ara bé, en aquestes valls, en les muntanyes que les circumdem i en els plans, estesos com un bé de Déu enmig d'elles, la natura-

* Treball llegit al CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, en la sessió inaugural del curs de 1929-1930.

lesa ha abocat les belleses pel broc gros. Els panorames que s'esguarden dels alterosos cims estant, esdevenen corprenedors, i els espais s'esmunyen en els majestuosos horitzons circumdants. Llavors, les imatges es perden, s'efumen i es confonen en una mar d'incògnites, entre la solemniapoteosi de la natura.

Dintre el Bergadà s'estotgen un gran nombre de monuments i de records artístics que enamora. La quasi totalitat de les seves esglésies són temples romànics més o menys desfigurats per reformes posteriors; en indrets estratègics, enasprats, encara s'aguanten les ruïnes d'antics castells, dignes d'esment especial, i confoses, sovint, amb les cresteries esmicolades dels cims, la distribució de les quals forma un seguici d'osques interminables, que apareixen com si fossin encastades a la volta del cel.

Després de les lluites dels segles ix, x i xi, en què els sarraïns foren escombrats del Bergadà, aquestes terres, com gairebé totes les de Catalunya, s'anaren sembrant d'ermitoris fundats per anacoretetes disposats al sacrifici per la religió catòlica. Algunes d'aquestes ermites foren situades al pla; d'altres, a la muntanya; unes quantes esdevingueren monestirs, i encara n'existeixen que s'aguanten al fil de la balsera, encimbellades en indrets gairebé impracticables. La devoció a la Mare de Déu, en la modalitat típica de les ermites, també cristallitzà en la comarca del Bergadà. Per això, quasi totes les serres que li teixeixen la corona, tenen quiscun santuari en la cima més enlairada, com una llàntia penjada en el cel, que envia la pròpia llum benefactora damunt els pobles asseguts a la seva falda.

Aquestes capelles isolades, són el darrer vestigi de la fesomia del nostre poble en els darrers temps de la seva constitució i formació; són fruit de l'organització social d'aquelles centúries amara des de pietat, a través de les quals la comarca bergadana es comogué diverses vegades a mercè de diferents capitostos i, sobretot, a les ordres del comte Oliva Cabreta, fundador de moltes esglésies, convents i ermites, en aquesta contrada de Catalunya. D'aquí deriva el crescut nombre d'ermitatges escampats en el Bergadà, alguns dels quals foren aixecats frec a frec del cel, al costat de castells feudals avui caiguts costes avall gairebé tots, víctimes dels canvis socials i polítics esdevinguts en aquesta terra. Però, la capelleta, l'ermita, l'edifici religiós no ha caigut. Resseguint les seralades bergadanes i tindrem l'avinentesa de visitar el Santuari de Santa Maria de Queralt, el de la Quar, el de Corbera, el de la Guàrdia, el de Pinós, el del Gresolet, el dels Oms, el de la Clusa,

el de Falgars i l'antic monestir de la Portella, aixecat a començament del segle xi.

I el Bergadà, aquesta típica comarca del Nord de Catalunya, formada de fondalades i comellars, de turons boteruts i de bunyocs de panxa roma, de muntanyes altíssimes i de plans deliciosos, esdevé d'una varietat singular, que no és un destorb per a la seva qualitat, ans al revés. Aquest paisatge, és d'una masculinitat que corprèn, i cada hora que passa pren mil tonalitats diverses. En certs indrets, les fonts i els rierols davallen amb constant esbojarrada entremaliadura; els fondals i obacs, són plens de misteri i ubèrrims de fertilitat; en els cims, trobareu els avets negrosos, els arbres colltallats i el bosc sacudit pel vent i per la pluja. Des de les clarianes que deixa el bosc, i per entre els troncs esporgats, hom s'extasia tot contemplant aquell cel de blaus puríssims, de rojors amoratades i de grisors airoses.

Cap al pla, la terra bergadana és més clement, tanmateix. Algunes mitges llums, dolces i incomparables solen ésser un repòs de l'esperit avesat a la contemplació d'un paisatge rutilant de la bellesa, que brolla de pertot d'aquesta terra.

Entràrem al Bergadà per la llinda oriental que confina amb el Ripollès. Trescàrem només per un trosset d'aquesta extensa comarca. Un trosset que talment sembla un paradís, una delícia inefable de paisatge, esbandit per la pluja del dia anterior; una pluja reposada, mesurada, però persistent, que havia enllustrat el fullatge i vernissat els troncs.

Sense tamborinades, les volianes de les fulles són més lluminoses; sense espetecs, diria's que els prats esdevenen més tous, i els xaragalls i els rierols, més contents. Aleshores, la remor de l'aigua, emocionant i melangiosa, es transforma en un cant de sorollosa alegria.

I bé; els dos dies de festa de la Pasqua granada teníem l'aviñentesa d'extasiar-nos davant les meravelles singulars encabides a l'extrem Nord-Est de la comarca del Bergadà.

Altrament, aquells dies Barcelona estava tota trasbalsada i encuriosida. Riuades de gent hi afluien de totes parts del món per tal de presenciar l'acte oficial d'inauguració de l'Exposició Internacional, baldament aquesta només fos mig enllestida dels guarniments propis, i endegada a cuita-corrents per a l'esmentat acte.

A despit d'aquest esdeveniment solemne, al matí de la primera festa alludida, els trens sortiren de la ciutat comtal plens de gom

a gom d'excursionistes. Donava bo de presenciar el delit d'excursionejar. La gent s'arreglerava davant les taquilles de les estacions; les presses per pujar als vagons esdevenia una veritable febre, l'angúnia per encabir-se en els seients sovint topava amb la seva ocupació prèvia per persones més matineres. Tothom anava adalerat; calia organitzar trens suplementaris per tal de donar compliment als excursionistes disposats a esbargir-se amb l'aire de les muntanyes.

Davant aquest batibull eminentment popular, ningú no hauria dit que la gran ciutat de Barcelona, mentre els trens s'enduien a fora enormes multituds, preparava l'estrena de l'esdeveniment més important per al seu esdevenidor. És que es pot acusar l'excursionista de negligent enfront dels neguits pels quals ha passat Barcelona durant aquesta tongada de preparació del seu Certamen Internacional? La impossibilitat de sostreure's als trasbalsaments ciutadans produïts per aquells neguits, lleva tota mena de perill de negligència.

Des d'aquella data, l'Exposició Internacional de Barcelona resta oberta a tot el món. Però, amics, la majestat de la natura, aquesta reialesa eterna, principi i fi de totes les coses, que mai no enganya, que sempre dona vida, que embauma el cor d'una espiritualitat terrenal única, inconfusible, certament no hauria d'anar a la rerassaga de proeses efímeres. Per això una enorme plèiade d'amants de la naturalesa portaren al camp la seva adhesió més sincera, el seu ajut més cordial, l'alegria del viure, l'encís de la fidelitat. No pas amb menyspreu per la seva ciutat volguda, ni amb intent de protesta de cap mena, ni amb la depressió inherent als esperits mequins. Al revés, els excursionistes sortiren al defora amb el cor ple d'esperances, amb les ànsies d'un pròxim renaixement, amb els ulls fits a l'esguard d'una Barcelona gran, rica i plena, que com més gran, més rica i més plena sigui, més ample serà l'orgull dels catalans, propicis sempre a gaudir de les més altes reivindicacions d'ordre moral i d'ordre material.

Veieu amb quina senzillesa ens hem desviat de la nostra taleia excursionista. No voldríem, però, que aquest desviament ens dugués a consideracions massa allunyades del simple fet de constatar la dèria de la joventut envers l'excursionisme.

El diumenge de Pasqua granada, al matí, entrarem al Bergadà. Hi entrarem pel cantó del Ripollès. De Ripoll a Gombreny, a Coll de Marolles i a la Pobla de Lillet, el trajecte esdevé talment sembrat de turons. La carretera circumda tossals, travessa collades

Ol. J. Flaquer

CASA DE LA CLUSA I SERRA DE PICAMILL

Ol. R. Sagué

ESGLÉSIA DE PEDRET

ESGLÉSIA VELLA D'AVIÀ

SERRA DE PICANCEL DES DE VILADA

On. R. Bagué

SAGÀS

Ol. F. Hual

COLL DE L'ESCRIGA

Ol. R. Flaquer

Cl. L. Flaquer

CASA DEL FORAT I SERRA DE CADÍ

Cl. R. Ragué

BAGÀ I SERRA DE MONTMELL

Gr. E. Sagó

PICA BENEITERA DE L'ESGLÉSIA DE BAGÀ

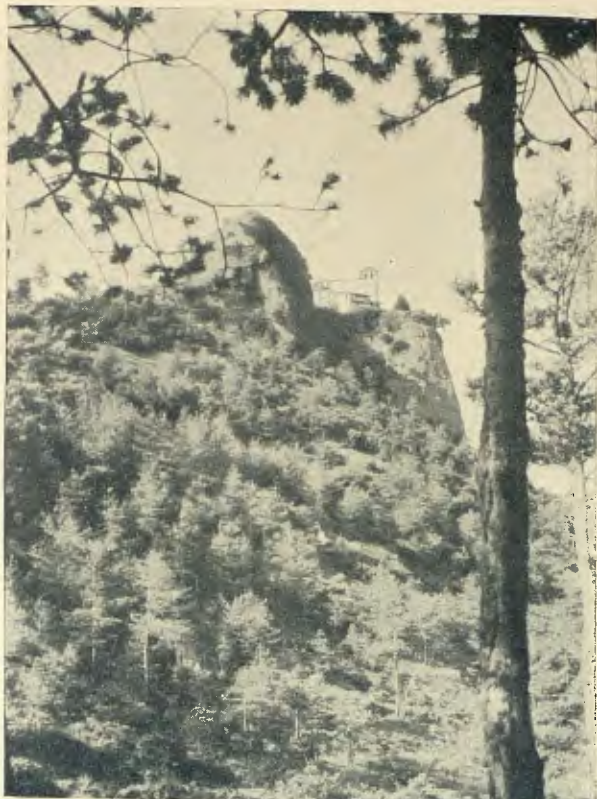

Gr. R. Pinquer

ESGLÉSIA DE SANTA MARGARIDA DE VINYOLES

SANT SALVADOR DE LA VEDELLA

Ona. H. Sagué

SANTUARI DE LA QUAR

UN ASPECTE DE POBLA DE LILLET

Gis. F. Blas

POBLA DE LILLET : ESSLÉSIA PARROQUIAL

POBLA DE LILLET : EX-MONESTIR DE SANTA MARIA

Cls. F. Blasl

POBLA DE LILLET : CLAUSTRES DE L'EX-MONESTIR DE SANTA MARIA

i segueix carenes. Hom ha d'apuntalar-se fort al seient de l'autòmnibus per així evitar colzades als passatgers pròxims, i tots ple-gats anàvem d'ací i d'allà en continus atapeïments. No cal esperar la conveniència d'un metre de carretera recta.

En travessar el Coll de Marolles, tot d'una tombem al Bergadà. Així i tot, l'asprositat característica dels terrenys ripollesos continua amb tota intensitat. L'entrada a la comarca bergadana per aquest cantó, no assenyala pas cap variació en l'aspecte extern. La influència esquerpa, feréstega i resseca del Ripollès es deixa sentir fins ben endins del Bergadà. La Pobla de Lillet, però, frueix d'una magnífica situació en l'aiguabarreig dels rius Llobregat i l'Arija. Les seves cases formen carrers tortuosos, accidentats i estrets sota d'un serrat eixut i pelat, parió del Pedraforca, que albirem, esfumat per la boira, a l'extrem Nord, i de la roca de la lluna, esqueixalada, a l'Oest.

Les aigües nítides dels rius alludits, verges encara dels detritus propis de les grans fabricacions, escampen en aquest indret una bellesa especial, dintre la qual, a l'estiu, cimbregen espesses arbredes, delícia dels estiuejants, i, a l'hivern, el brancatge s'engalana amb la neu, acontentament dels excursionistes atrevits.

Nosaltres, assabentats per boca d'altri de la dolçor del paisatge, en sortir de la Pobla de Lillet pel camí del Monestir de Santa Maria, no ens sabíem avenir de la mena de paisatge que travessàvem. L'única decoració eren les vetes de verd dels sembrats, escalonades desimètricament en els costers. A la saga del Bergadà ideal, del Bergadà gemat, frondós, influenciat per les comarques limítrofes del Nord, Vall de Ribes i La Cerdanya, anàrem trescant a mig aire de la ribera d'Arija amunt. Ni un arbre, gairebé ni un matoll obstruïa el nostre pas acompanyat i lent.

A la vora del camí trobem el monestir de Santa Maria. S'escau a prop de la Pobla de Lillet. És un antic cenobi benedictí, fundat el segle IX, convertit en pagesia des de l'any 1835 ençà. Actualment, aquest monestir, fet malbé i bon xic abandonat, no té res a veure amb l'art, llevat d'una «Majestat» venerada en un altar de l'església, la qual encara roman oberta al culte. La imatge alludida és un exemplar arqueològic que pot excitar la cobejança d'algú, i per això cal que estiguin alerta els «Amics de l'Art Vell».

D'aquí, seguirem el camí ral que mena a Sant Jaume de Frontonyà. En introduir-nos a l'Estret del Boix, limitat per alteroses muntanyes, sovint encinglerades, fineix la influència del Ripollès. Tot d'una s'estripen el vel, com un monstruós teló de boca d'un es-

cenari, i apareix davant els nostres ulls un paisatge esplèndid, dintre el qual les plantes es troben més a gust, els ocells reflen més alegres, l'aigua canta la seva harmonia eterna i múltiples rengleres de boixos, colorits de fulles aramades, ens acompanyen fent-nos guàrdia d'honor. Aquí rai que no trobarem cap arbre assedegat, ni cap riera sense aigua, ni cap carena sense l'ermita. Havíem assolit el Bergadà ideal.

Seguint la mateixa llinda oriental, remuntàrem la riera dels Boixos tot caminant per entre mig d'arbreda, de cants d'ocells i de remor d'aigua. Estàvem en ple Bergadà, tant per la fertilitat dels camps a l'abast del nostre esguard, sovint deturat per les muntanyes veïnes que teníem a tocar, com per l'extens i variat panorama que s'obria als nostres ulls en assolir algun cim.

Tanmateix, aquesta comarca conté indrets per a tots els gustos. Res té d'estrany que així sigui, perquè està voltada de set comarques, cada una de les quals deixa al Bergadà part de la pròpia característica. La Cerdanya introdueix a la comarca bergadana alguns dels seus límits alterosos coberts de neu durant l'hivern i sembrats de pastura a l'estiu; la Vall de Ribes hi estén els fondals i obacs plens de misteri i de fertilitat; el Ripollès s'hi encabeix amb tota la seva mascle aspror muntanyenca; el Pla de Bages li encomana la febre del treball; el Llussanès pastura pels plans del Bergadà amb les capçanes de pedra viva a flor de la terra, coberta pels bladars; les valls altes del Cardoner hi duen les pròpies fonts, els rierols i els torrents amb l'aigua escumejant entre rocam i boscuries luxurioses, i de l'escàs contacte amb l'Urgellet, el Bergadà pren alguns cims coronats per les neus de les congestes, i alguns cingles escarpats de la Serra Pedregosa.

Amb tot, en la part Nord del Bergadà no hi ha planúries. Quan aquí s'inicia un pla, sembla que la muntanya pròxima l'arrossegui pendís amunt, i molts conreus segueixen fins al mugró, o bé circumden carena enllà.

De la Pobla de Lillet hem anat a Sant Jaume de Frontonyà, poblet fronterer amb el Ripollès. Tres hores de trescar per terrenys accidentats, amb poques masoveries i aclarits d'arbredes. En albirar l'alludit llogarret, hom rep una visió apoteòsica, perquè la vint-i-cinquena de cases que el formen estan escampades a l'espina del cingle de les Forques, i damunt un roquisser que pot servir de pedestal al seu propi monument.

Arribem a Sant Jaume sota la tènue llum d'un capvespre em-

boirat, i apressats per les primeres gotes escapades de les boires que tot el camí ens havien amenaçat de pluja. Amb prou feines podíem contemplar l'església, i això que para tossa de debó. L'església de Sant Jaume de Frontonyà és d'una importància arquitectònica extraordinària; és, talment, una catedral i un dels exemplars més purs i més bells de l'art romànic a Catalunya. Fa pocs anys, en temps de la Mancomunitat, aquesta església fou despullada de les empastifades de calç de les parets de l'interior, amb aquesta reforma, actualment serva la primitiva fesomia del segle x, època en què fou edificada.

Llevat d'aquesta monumental església, res més no atrau l'atenció del visitant en aquest llogarret. A nosaltres, però, ens vingué de nou no trobar allotjament a l'hostal. Altres excursionistes havien estat primers. Calia, doncs, aprofitar la mica de claror diürna que restava, per tal de trobar acolliment, i matar el rau-rau de la gana. La nit s'apropava a passos de gegant, i el poble més proper de Sant Jaume dista dues hores.

D'un grup de joves que jugaven a bitlles al replà de l'església, eixí la solució: - Als Oms trobareu estatge per a tots -, digué. Santa paraula fou dita. Cames ajudeu-nos, i, a la mitja hora de caminar, ens plantem al Santuari dels Oms, situat a 1170 metres d'altitud, en la carena entre els vessants de la riera de Marlès i de la riera de Borredà. D'aquells gegantins Oms que donaren nom a l'ermita, ni rastre enlloc. D'art tampoc n'hi ha en aquest Santuari, en el cambril espaiós del qual és venerada una Verge d'estil romànic, renovada de poc. Entre altres imatges que hi ha en aquesta ermita, es compta el Dimoni dels Oms, de fatxa esfereïdora i estès sota els peus de Sant Miquel.

I bé, a casa de l'ermità trobarem acolliment; després, però, de vèncer la tenaç resistència d'aquest bon home, nou en el càrrec, gens avesat a rebre forasters i temerós que la nostra presència li esborrés el negoci en perspectiva del pròxim dia, dilluns de Pasqua. En aquesta diada, cada any acut molta gent a l'ermita.

El cert és que aquest any l'aplec fallà, no pas per la nostra culpa. Damunt la teulada seca del nostre dormitori, la pluja baté tota la nit amb un ritme monòton, i les gotes deuriem semblar martellades a les orelles dels ermitans. Per a nosaltres també fou una grossa contrarietat aquella pluja persistent, perquè ens féu canviar la ruta prèviament assenyalada.

Al matí, refets de la caminada del dia anterior, i després de matar el cuc de la gana amb un got de cafè, dues torrades de pa i una

engruna de xocolata, descendim de l'ermita amb la pluja a l'esquena. Descendim pel camí de carro que mena a Borredà, el trajecte més curt per a trobar la carretera. D'antuvi davallarem per una vall ampla, encatifada de verd i xopa d'humitat. El Santuari resta allà dalt, darrera nostre, retallat en la grisor del cel, com un estre de joguina.

Després, aquesta vall s'estreny, i de mica en mica es va encabint oprimida en un fons gemat, ennegrit per les pinedes i sota els cingles dels Balsos, on es forma la riera de Borredà o riu Mardansol. Seguim riera avall pel costat dret, i de vegades amb xipolleig en l'aigua, tan aviat quieta com eixelebrada pel pendís rocós. Vora del camí van eixint, ara l'una ara l'altra, un seguit de masies d'aspecte senzill, dintre les quals xiscla la quitxalla com un lament enyoradís.

Mentrestant, les boires no paraven de somicar. El paisatge que albirem és molt limitat; els horitzons estan tancats, oprimits per alteroses muntanyes que ens envolten, dels peus de les quals surten murmuris d'aigua amagada, i s'aixequen les ombres gemades dels arbres de capçanes lúcides gentilment colltorçades. El seu rondineig suau atiava els nostres esperits a les més altes i belles contemplacions de la naturalesa.

Tot això haurien estat coses angelicals, sense el turment dels troncs deixats pels llenyaters a la travessa del camí que seguïem. És trist de constatar sovint la malmesa dels boscos, i aquesta co-bejança sistemàtica deixa uns arbres tan escarransits, que ni són útils per a perxes de pellers. D'aquest procedir es lamentava un pagès ajuntat per atzar a la nostra companyia.—Els propietaris no ens volen creure, a nosaltres - deia aquell bon home. I afegia: —Nosaltres mai no badem la boca inútilment. Ja estem avesats al silenci de la terra, i resignats amb el què ens dóna el cel; però cal que el més fort ajudi al dèbil a suportar les contrarietats naturals.

La campana de la parròquia de Borredà féu accelerar el pas al nostre pagès. —Adéu-siau, que perdria la missa -, fou el seu acomiadament. Nosaltres trigàrem una estona més a arribar a l'alludit poble, format de casetes blanques i carrers polits, recolzat en una vall de cingles amables i esfereïdors alhora, amarat de sembrats exuberants i ple d'encisos, com tota la terra bergadana. Aquesta terra que sembla constituïda amb trossos de les set comarques limítrofes forjadores d'un aspecte singular. I si en entrar al Bergadà pel cantó del Ripollès, constatarem la intromissió de les muntanyes clàssiques d'aquesta comarca, en sortir per Alpens, enclavat en

PEDRAFORCA DES DE GRESOLET

Ols. R. Flaquer

SANTUARI DE GRESOLET

BOSC DE GRESOLET

SANTUARI DE FALGARS

Una R. Flaquer

PAISATGE DELS VOLTANTS DE LLINÀS

Uls. R. Flaquer

LLINÀS

Ol. B. Sagué

SANT JAUME DE FRONTANYÀ I PUIG DE LES FORQUES

Ol. F. Blasi

ERMITA DELS OMS

SANTUARI DELS OMS

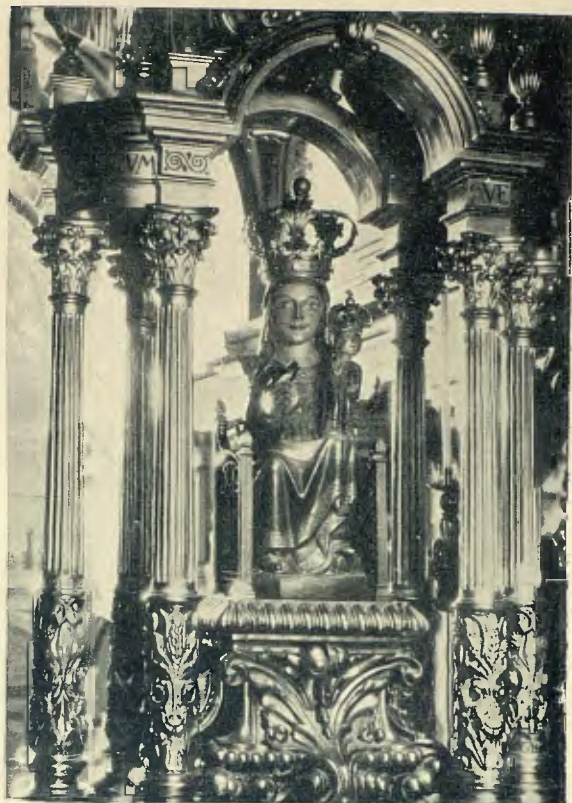
DIR. F. Hesi

BERGA : PLAÇA DEL MERCAT. AL FONS, EL SANTUARI DE QUERALT

Cl. R. Hugué

ESGLÉSIA DE SANT JAUME DE FRONTANYÀ

Cl. F. Bissà

IMATGE DE LA MARE DE DÉU DE QUERALT

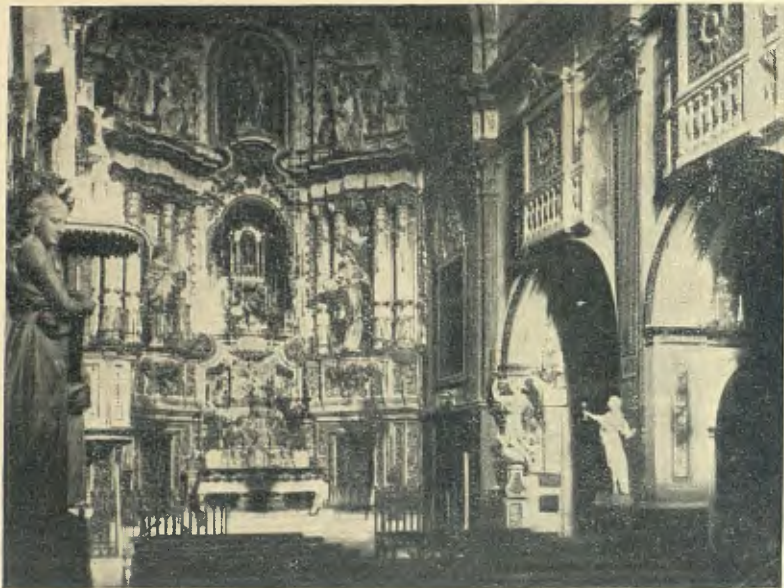

BERGA : ESSLÉSIA DE SANT FRANCESC

Cls. F. Blasl

BERGA : TURÓ DEL MERCADAL I ERMITA DE SANT PERE DE MADRONA

SANTUARI DE QUERALT

ESGLÉSIA DE BORREDÀ

Clis. F. Blass

el Llussanès, veiérem aquelles taques grises de pedra viva, tan característiques d'aquesta comarca, escampades entremig dels plans de sembradura.

En la tercera tongada de visitar el Bergadà, escollirem l'indret més planer per anar-hi, sense dubte la via d'accés més còmoda per al turista avesat a les comoditats.

Penetrarem a la comarca bergadana per la ratlla divisòria del Pla de Bages. En entrar-hi per aquest indret - per on entra també el ferrocarril de via estreta que fineix a Berga - hom constata la influència fabril que el Bergadà rep de la seva comarca limítrofa alludida. Dirieu que, riu Llobregat amunt, l'una manufactura empeny l'altra. A cada revolt de riu s'encabeix una colònia de treballadors, adossada a la seva fàbrica, amb les casetes alineades, totes fetes amb el mateix patró, i l'església nova amb el campanar estilitzat.

Entrem al Bergadà després de deixar enrera Sallent, Balsareny i L'Ametlla. En traspasar de l'una comarca a l'altra, notarem una diferència cabdal en el paisatge que us circumda. Tot d'una es perden les vinyes i entreu a la regió dels sembrats. Les cabanes característiques del Pla de Bages, de forma quadrada, o rodona, o sisavada, amb coberta piramidal, o bé a dos vessants, o bé cònica, amb una finestra al costat de la porta i un forat superior per a la fumera, que també podria servir per a la calefacció, veureu com es van transformant en unes barraques senzilles i esquifides, fins a desaparèixer del tot. Aquestes barraques segueixen l'evolució del paisatge, puix que en aquests límits comarcals el terreny és de constitució rocosa i aspra, i en cert indret està exempt de conreus. De vegades, el serrat de les muntanyes que ens volten deixa al descobert la seva geologia interna, i aquesta apareix talment com unes enormes muralles de construcció romana.

Aquesta serra de la Guàrdia i el massís muntanyós més amable de la serra de Viure que tenim a la dreta, formen un paisatge que no té res a veure amb la bellesa. Aquí és el riu el qui atrau l'esguard de l'excursionista. Baixeu la vista envers el llit del Llobregat, tan aviat ample com engorjat, ara retorçat i ara recte, i notareu com l'esperit aguanta ferm l'escomesa del traspàs de l'una comarca a l'altra; restareu reconfortats de la monotonia terral d'aquesta llinda bergadana.

A les aigües del Llobregat, durant el seu curs pel Pla de Bages i pel Bergadà, no els és permès de reposar ni un instant. Per això,

en tot aquest curs, hom rep la sensació d'una continuïtat perfecta en la instal·lació de fàbriques, i, amb tal avinentesa, hom no s'adona dels límits d'ambdues comarques. Observareu com les aigües furients surten d'una resclosa per aturar-se davant d'una altra tot seguit; fugen de les pregoneses d'una turbina per endinsar-se en els afraus de la pròxima, situada només quatre passes més avall. Les goles de les turbines són insaciabls, i la remor de la indústria escampa les seves benaurances per tot aquest trajecte que anem seguint per tal d'assolir la capital del Bergadà. Mireu Puig-reig, presidit pel seu enlairat castell; ara passem per Gironella, que la carretera parteix; més amunt, sembla que les muntanyes limítrofes pretenguin tancar el pas; després, s'esberlen i s'eixamplen tot deixant una espaiosa vall.

Però noteu que el paisatge va canviant a cada passa que avançeu, i es torna gemat, florent i ple d'alegria, d'una alegria encomanadissa, imponderable, que amara d'esplendidesa terral tot el panorama que es desenrotlla a l'entorn, i que tanca per la banda Nord-Oest l'esqueixalada serra de Queralt. Aquesta serra està constituïda per una rècula de muntanyes de formes enèrgiques que, albirades de lluny estant, presenten l'aspecte d'un altre Montserrat.

Berga apareix tot d'un cop, en haver salvat un revolt de carretera i quan tot just s'entra a la plana bergadana. Apareix de cara al sol ixent, tota plena d'obertures ennegrides pel buit i asseguda en les graonades formades pel repeu de la serra de Queralt, en la carena de la qual s'encimbellen les ruïnes del castell caigut i el Santuari de la Mare de Déu d'aquest nom. Les cases d'aquesta vila s'encabeixen entre les clotades de Metge, de Fontullera i dels Molins, i els carrers, per bé que mancats de caràcter propi, són nets, endreçats i molt concorreguts, sobretot durant els mesos d'estiu, en què molts forasters cerquen a Berga els aires sanitosos i la fresca cobejada.

No us doldrà gens ni mica de donar un tomb pels carrers d'aquesta vila; la vila dels mercats de renom, de la Patum, del Pi de les tres branques, de l'església de Sant Francesc, dels gegants pesats provinents del Pi, de Barcelona, dels gegants més lleugers per a substituir aquells i del Santuari de la Verge de Queralt.

Prou que us n'adonareu d'aquest Santuari; sembla sostingut per un prodigi de la naturalesa. La seva silueta està retallada en el cel com una cresta més del rosari d'osques de la serra de Queralt, que forma el paravent nòrdic de la vila de Berga. Als peus

d'aquesta vila circula la riera de Metge, que davalla de l'esmentada serra de Queralt, de la Creu de Campllonc i de les serres de Corbera i de la Figuerassa.

Si aneu a Berga no us descuideu de pujar al seu Santuari. El camí és tirós, tanmateix; però ara rai que s'hi pot pujar en automòbil. Cal que aquest esgarrapi la terra de debò per tal de salvar el pendent excessiu que mena a l'ermitori de Queralt, situat a 1174 metres d'altitud. Mentrestant, teniu l'avinentesa de passar per un bonic engorjat format per la clotada del riu Metge, tancada per l'agut cogulló de l'Estela; tirant amunt, trobeu la font de mossèn Guiu, sota un penyal dret com una agulla de gegant; després, no us sabreu avenir del grandióss doll d'aigua que raja de la Font Negra, i, per últim, respirareu a tot pulmó per tal de saturar-vos de les emanacions llançades pels espessos boscos de faigs, roures, alzines i pins que us envolten.

En arribar al Santuari, sospès al caire de tallada aresta, sembla que s'obrin totes les portes del paradís. Tot d'una albireu un panorama immens que és una delícia. Cap a Migjorn l'esguard no té aturador fins al Montseny, les muntanyes del Montserrat i la mola de Sant Llorenç del Munt, i per damunt d'aquest horitzó es dibuixa la silueta del Tibidabo. Als peus del Santuari, resta molt enxiquida la vila de Berga, des de la qual s'estenen els conreus de tota mena i de tots colors, solcats per les ziga-zagues del riu Llobregat i esquitxat de fàbriques, que talment semblen puntes de diamants distribuïdes en un immens joiell. Gireu-vos d'esquena a aquest panorama ple de placidesa, i se us en presentarà un altre de feréstec, format per un desgavell de turons altíssims, que constitueixen les serres de Quar, de la Guàrdia, de Pinós, de Corbera, de la Figuerassa, de Cija i els rasos de Peguera.

El Santuari de Queralt és molt concorregut. Un excellent restaurant i una cinquantena d'habitacions amb confort, fan més agradable el sojorn en aquestes altures. Aquí dalt s'estatja la Verge de Queralt, en una rica capella edificada el segle XVIII, que ostenta un altar major de molta presència. La imatge d'aquesta Verge és d'estil romànic.

Un defici de trons i llamps acompanyà la nostra davallada. L'eco retruny per tots indrets entremig d'aquest maremàgnum de muntanyes, i, és clar, les tempestes esdevenen més voluminoses, més sensorials. A la Font Negra, trobem molts bergadans que tranquil·lament amanién el berenar, fent cas omís de la propera gotellada. En arribar a Berga, el sol novament illuminava tota la

plana. El sol no volia baixar a la posta, sense abans acomiadar-se d'aquest meravellós bocí de Catalunya.

I ara, amics, cal fer notar ací que no tenim de bon tros la pre-tensió d'haver exhaurit el tema. Referent al Bergadà resta encara molt a dir. La comarca bergadana aplega gairebé tots els encisos i totes les beutats cercades pels excursionistes en llurs excursions. Som només en el prelude de la tasca.

F. BLASI I VALLESPINOSA

Memòria del Curs de 1928-1929

llegida pel senyor Secretari del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, en la sessió inaugural del Curs de 1929-1930

Volguts consocis:

Una vegada més us cansaré llegint la Memòria reglamentària del finit Curs 1928-1929.

Les activitats del nostre benivolgut CENTRE continuen en augment i, per tant, cada dia es necessiten més energies per a portar-les a terme. Moltes de les actuacions no són per a fer-les constar en la Memòria anyal, per tractar-se de visites fetes a fi d'aconseguir dades, recerca de conferencians, desfer davant les Autoritats certes calúmnies, etc. etc.

El nostre llibre d'Actes s'omple amb una rapidesa extraordinària. Solament passarem a recordar els principals fets i conferències donades, per tal d'encoratjar tots els consocis a que segueixin el mateix camí que els van marcant els companys de bona voluntat.

CONFERÈNCIES.—Aquest any es fa remarcable per la classe de conferències donades en el nostre CENTRE. Més de la meitat d'elles han estat sobre excursions i viatges per l'estranger, des del Nord de Rússia fins a l'Àfrica Central. Això confirma que l'esperit català no ha canviat. És el mateix que el dels nostres avantpassats; el català no pot estar tranquil a casa seva; necessita conèixer món; deixant moltes vegades les comoditats de casa, i fins córrer perills per tal de documentar-se i estudiar les terres per ell desconegudes. Desitgem que aquesta fallera continuï i augmenti a profit i glòria de la nostra raça.

Les principals conferències han estat sobre: *Les Serres de Prades, Rússia, i Portugal*, pel senyor F. de P. Blasi; *Noruega*, pel senyor P. Gabarró; *Andorra, i Nadal a la Maladeta*, pel senyor J. M.ª Guilera; *Argèlia, i Sahara*, pel senyor Reparaz (fill); *Pireneu Central*, pel senyor J. Queralt; *El Perdiguero a l'hivern, Un campament al Pallars, De Caldes a la Renclusa, i El Breihorn i Weisshorn*, pel senyor Oliveras i Folch; *La Tunísia*, pel senyor J. Roig; *Àfrica Central*, per Mossèn J. Oliveras; *La Serra del Guadarrama*, pel senyor F. Hernandez Pacheco (de la «Real Sociedad Peñalara», de Madrid); *Pic d'Aneto, i Posets a l'hivern*, pel senyor J. Torrents i Sostres; etc. etc.

A tots donem les més expressives gràcies per llur gentilesa.

ARXIU FOTOGRÀFIC.—La Secció de Fotografia continua treballant activament en la catalogació dels negatius i positius que posseeix el CENTRE. Fins avui hi ha catalogats, entre negatius i positius, un total de 7.332, o sia 2.042 més que en l'últim curs. Durant aquest curs shan deixat per a conferències 1.234 positius.

SECCIÓ DE FOTOGRAFIA.—Aquesta Secció podria anomenar-se més pròpiament «Secció de Fotografia i Muntanya», puix amb el delit de fer fotografies es fan molts quilòmetres. Heus ací l'anunciat de les principals excursions realitzades, escollides d'entre les 25 portades a terme: Castell de Recasens, Santa Coloma de Queralt, Guimerà, Cardona, Solsona, Santuari de Miraball, Sant Llorenç de Morunys, Serres de Busa, Pobla de Lillet, Sant Jaume de Frontonyà, Vall d'Aran, etc. etc.

També foren visitats, el Museu Masriera, Pedralbes, Museu Manzana i Palau de la Generalitat.

La Secció ha reformat el Saló d'Exposicions. Ara té forma rectangular i està decorat amb molt de gust. Fou inaugurat amb l'obertura del V Concurs *Premi Catalunya*. Hi foren exposades, aleshores, 160 fotografies. Els premis foren adjudicats en la següent forma:

Medalla d'or	al senyor Francesc de P. Blasi
Medalla d'argent	al senyor Marcell Gausachs
Obra artística	al senyor Joan Xicart
Un vidre d'art	al senyor L. G. Olivella

Per tal d'il·lustrar als socis respecte als procediments pigmentaris, organitzà un curset pràctic, les explicacions a càrrec dels se-

nyors Claudi Carbonell i J. Pla Janini. Llurs ensenyaments pràctics foren seguits per nombrosos inscrits.

Com de costum, cada dijous a la nit s'han projectat en el CENTRE diapositius de Socis, la qual cosa serveix per a motivar controvèrsies entre els assistents respecte als materials i procediments emprats, converses que, generalment, esdevenen de força profit en l'art de la fotografia.

Dues gestes tenim de ressenyar, escaigudes el passat Curs: el donatiu de clixés fet pel senyor Isidre Comas i la renúncia per part de l'arquitecte senyor Danès, director de les obres de restauració del Saló de Fotografia, dels honoraris que li corresponien com a tal. Ambdós socis mereixen l'agraïment de tots nosaltres.

ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA.—Aquesta Secció segueix la seva tradicional activitat, tant en conferències com en les visites organitzades i dutes a terme.

Les conferències foren donades: pel senyor Casades i Gramatxes, sobre *Arqueologia Grega* i *Descobriments a la Tomba de Tutankhamen*; el senyor Duran i Cañameras parlà sobre *Dret Emfiteùtic a Catalunya* i *Els Sepulcres de pedra medievals*; Goigs a Catalunya, pel senyor Batlle; *Cornellà i els seus descobriments arqueològics* i *El Predescobriment d'Amèrica per Colom*, pel senyor Carreras Candi; el senyor Apeles Mestres, sobre *Representacions que en totes les branques de l'Art gràfic tingué el Misteri de l'Epifania*; *Indicacions sobre Història Jurídica Medieval*, pel senyor Valls i Taberner; el senyor A. Campmany sobre *La Collegiata de Santa Anna*; el senyor Genovart, *Monografia de Breda*; sobre *Música de la Ciutat de Barcelona*, per Mossèn F. Baldalló; *Per les Terres d'Orient*, pel Dr. Ll. Llagostera; el Dr. Garrut, sobre *La Vila d'Hostalrich*; *Cicle de conferències sobre la Vila de Moyà*, per Mossèn P. Bertrand; interessants projeccions referents a *Alemanya, Suïssa i Pireneus Orientals*, pel senyor J. Roig; sobre *Mérida Arqueològica*, pel senyor F. de P. Blasi; sobre *València i Múrcia*, pel senyor E. Vilaseca; i el senyor Amades tancà el Curs amb una explicació del *Significat de les Custòdies, Gegants i Nans en la diada del Corpus*.

Les visites i excursions han estat nombroses i interessants. Les més remarcables són les següents: Visites a les obres de les «cases dels Canonges», al Museu arqueològic del Parc, al Poble Espanyol de l'Exposició, a l'Arxiu de la nostra Catedral, a la Biblioteca de la revista *Ibèrica* i a les colleccions artístiques dels senyors J. B. Font,

J. B. Batlle, J. Corominas, J. Duran i Comte de Bell-lloch. Excursions, a Cornellà de Llobregat per tal de conèixer els descobriments arqueològics que s'hi han fet; a Moyà, Gallifa, Sant Sebastià de Montmajor i Caldes de Montbuy.

La mateixa Secció ha organitzat durant el curs una exposició amb motiu de la festivitat dels Reis d'Orient, composta d'algunes làmines en què figuren aquests personatges bíblics, cedides generosament pel senyor Apeles Mestres; en la diada de la Mare de Déu de Montserrat s'inaugurà una curiosa col·lecció d'estampes antigues de la Patrona de Catalunya; per a celebrar la diada del Corpus, fou exhibida una nodrida col·lecció de fotografies, gravats i estampes de Custòdies, Gegants i Nans, tant de Catalunya com d'altres indrets d'Espanya i estranger, i també un notabilíssim aplec de fotografies del Chor de la Catedral barcelonina.

SECCIÓ DE GEOGRAFIA I GEOLOGIA.—Continuant la seva obra d'ensenyament, la Secció de Geografia i Geologia ha organitzat dos cursos: Un sobre «Geografia Urbana», a càrrec del senyor Pau Vila, i un altre sobre «Els primers auxilis en els accidents d'alpinisme i esports de neu», que cuidà d'explicar el Dr. Ribó i Rius. No cal dir que ambdós senyors varen veure els seus parlaments escoltats amb l'interès que es mereixien, pel crescut nombre d'alumnes que assistí a les sessions.

SECCIÓ D'ESPORTS DE MUNTANYA.—La Secció més juvenil del CENTRE, actua cada any amb més amplitud. Apart dels concursos de neu a La Molina, que ja són clàssics a Catalunya i arreu d'Espanya, organitzà exposicions de fotografies, campaments col·lectius, etc. etc.

Els actes més importants han estat els següents: Campionat Internacional de skis a La Molina, de fons, salts, mig fons per a senyorettes, amb una caravana de francesos. Campionat d'Espanya de skis, fons i salts, a La Molina, organitzat per la Secció amb assistència de skiadors del Club «Peñalara» i Club «Alpino», ambdós de Madrid; fou guanyador del campionat el nostre consoci senyor Josep M.ª Guilera. Excursió col·lectiva que cada any s'organitza per anar a Luchon i Superbagnères. Organització del II Saló Català de fotografies de Muntanya, en el qual s'exposaren 121 proves; foren atorgats els següents premis:

Medalla d'or	Sr. Ll. Estasen
» Vermeil	» Ll. Estasen

Medalla d'Argent Sr. Ll. Estasen
 Primer accèssit » J. M.ª Guilera
 Segon accèssit » Ll. Estasen
 Tercer accèssit » J. Castelltort.

Durant l'hivern, la Secció ha celebrat 8 curses d'skis, repartint-se 6 copes i altres premis.

S'organitzà una interessant exposició de fotografies de senyoretetes skiant a La Molina.

La Secció ha construït un nou trampolí a Font Canaleta (La Molina), i ha adquirit 7 tendes de campanya per a prestar als seus socis.

El campament a la Vall d'Astos fou molt concorregut. No ressenyem les molíssimes excursions portades a terme perquè fóra el mai acabar.

LA FESTA DE SANT JORDI.—Seguint la tradició del nostre Casal, en la diada de Sant Jordi tingué lloc la vetllada en lloança del nostre Patró. Mossèn Llorenç Ribé llegí un treball titulat *Sant Jordi en la Història, en la Llegenda, en les cròniques i en la devoció*, i l'instaurador del premi de la Medalla d'or, En Rafel Patxot, llegí un escaient treball fent l'elogi de la muntanya.

Enguany la Medalla fou atorgada a l'escalador de muntanyes En Lluís Estasen. No cal dir amb quina ovació fou saludat l'honorat, especialment pels seus companys de Secció, que varen veure glorificada, al mateix temps, la seva afició per admirar la naturalesa des dels pics més alts de les nostres serralades.

BIBLIOTECA.—Unes quantes dades referents a la nostra Biblioteca. En el Curs que ressenyem de 1928-29, han ingressat 181 volums, repartits com segueix:

Per compra	59
Per canvi	26
Per donatius	96

Noves publicacions:

Barcelona.—*Grup Excursionista «Isarts»*.

Tarragona.—*Agrupación Excursionista Ginesta, Grup Excursionista Muntanyenc*.

Granada.—*Penibética*.

Saragossa.—*Aragón*.

Gènova.—*Unione Ligure Escursionisti*.

en total es reben habitualment 106 revistes.

Intercanvis establerts amb:
 Saragossa.—*Montañeros de Aragón*.
 Granada.—*Club Penibético*.
 Gènova.—*Unione Ligure Escursionisti*.

Servei de préstec: (aquest s'inaugurà l'1 de gener de 1929), 91 volums.

El mateix que l'any passat, aquest any també tenim de fer remarcar amb gust l'augment de lectors, que de 2.251 el Curs anterior, ha passat a 2.691, o sigui un augment de 440.

VISITES.—A part de les diferents visites rebudes de socis de Clubs i d'entitats barcelonines, ens hem vist honorats amb les següents:

«Centre Excursionista de Terrassa», «Centre Excursionista de Sabadell» i el «Club Alpin Français». Tots ells, especialment els dos clubs estrangers, varen demostrar la seva admiració per al nostre CENTRE, tant pel que es refereix a la seva instal·lació, com per la seva tasca cultural.

De moltes més coses voldria parlar, però no vull cansar-vos. Solament una pregunta em permeto de fer: Us recordeu de l'últim paràgraf de la Memòria del Curs passat? No? Llavors vos prego de llegir-lo, puix segueixen els motius que ens el suggeriren. He dit.

LLUÍS G. OLIVELLA

Crònica

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

NOVEMBRE DE 1929

Records d'un recent viatge a Rússia.—En forma d'ameníssima conversa, el dia 15 de novembre, el Dr. Lluís Llagostera donà una conferència sota el tema que encapçala aquestes ratlles.

Referint-se a l'expedició que a bord del «Cap Polònio» es realitzà pel juliol d'aquest any a Escandinàvia i Rússia, descriví el conferenciant les seves impressions des del moment de l'entrada del vaixell en aigües jurisdiccionals russes fins a prendre el tren, tres dies després, amb direcció a Moscou.

Relatà, el Dr. Llagostera, la curiositat no exempta d'emoció que

sentiren els viatgers al primer contacte amb les autoritats soviètiques; l'afectuosa acollida que se'ls tributà arreu; l'aspecte monumental de la ciutat de Pere el Grand, un bon xic decaiguda al present, després de les commocions que ha sofert; la visita a les grans col·leccions d'art de l'Ermitatge, a les cèlebres catedrals de Sant Isaac, Kazan i Sant Alexandre, així com a les cases de repòs per a obrers i altres institucions filles genuïnes del nou règim; l'organització dels establiments de venda; les jornades dedicades als reials llocs de Peterhof i Tzarcoie-Selo, i una interessant descripció del palau del Príncep Yusupof, en un soterrani del qual donà mort el propi príncep al misteriós i nefast Rasputin, foren altres tants temes que el Dr. Llagostera desenrotllà, no sense intercalar, en les seves descripcions, curioses anècdotes i incidents de viatge que mantingueren en una constant atenció a la distingida concurrència que omplenava per complet el saló del CENTRE.

Sota el mateix tema, el Dr. Llagostera donà, el dia 22, una segona conferència, continuació de l'anterior, en la qual relatà les tres jornades que els expedicionaris del «Cap Polònio» passaren a Moscou, pel juliol darrer, les quals foren el tema que donà peu al conferenciant per a descriure la primitiva capital de l'imperi moscovita, que ha tornat a ésser-ho des de la proclamació de les repúbliques soviètiques.

S'ocupà dels més notables monuments que posseeix la ciutat, del seu aspecte general i de les seves institucions, algunes de les quals per demés curioses, com l'Edifici Central de l'Exèrcit Vermell i el Museu de la Revolució.

Parlà dels imponderables tresors d'art existents en el Kremlin, augmentats pel govern soviètic amb les incautacions procedents de col·leccions dels palaus imperials, de particulars i de les esglésies desafectades.

Durant llur estada a Rússia, pogueren, els viatgers, parlar lliurement amb moltes persones i recollir llurs idees i punts de vista polítics, econòmics i religiosos que, exposats pel Dr. Llagostera, interessaren vivament a la concurrència.

Fou també de molt d'interès la pel·lícula que, a més de les diapositives, es projectà després de la conferència, obtinguda pel senyor Alvarez Cuevas durant el curs del viatge.

Esports d'hivern a Suècia.—Sota aquest tema, i en francès, donà una conferència, el dia 29, el senyor V. W. Hallström, membre de la Setmana Sueca de l'Exposició de la nostra ciutat.

Projectà diverses diapositives, les quals, així com la dissertació del tema esmentat, foren d'un excepcional interès.

SECCIÓ DE FOTOGRAFIA.—Durant el mes de novembre, aquesta Secció ha efectuat les següents sortides: dia 3, visita a l'Exposició; dia 10, excursió a Sant Vicens de Castellet i Vallhonestà; dia 17, a Sant Magí de Brufaganya; dia 24, a Santa Maria d'Uxò, Granosa i el Castell.

SECCIÓ D'ESPORTS DE MUNTANYA.—Durant els mesos d'octubre i novembre, aquesta Secció ha realitzat les següents excursions i l'exposició de fotografies de la qual es fa esment.

12 i 13 d'octubre: de Barcelona a Sant Joan de les Abadesses, Camprodon, Setcases, Xalet d'Ull de Ter, coll de la Marrana, Gra de Fajol, collet de la Coma d'Orri, cim del Balandrau, bosc de Ribes, Ribes de Freser.

1 al 3 de novembre: excursió al Canigó, pel vessant N., des del Vernet, pel Xalet de Costalets, pica de Canigó i retorn per Vernet i Puigcerdà.

Exposició de fotografies.—El dia 8 de novembre va inaugurar-se una exposició de fotografies organitzada per la Secció d'Esports de Muntanya, per tal de mostrar el resultat de la sèrie d'excursions realitzades a base del campament organitzat per la Secció, aquest darrer estiu, a la Vall d'Astos, entre els pics de Posets i Perdiguero.

Per la gran quantitat de proves reunides, va poder preparar-se l'exhibició de 162 fotografies planes i 50 estereoscòpiques, omplint l'espaiós Saló d'Exposicions. Tota la regió visitada pels *campeurs*, que comprèn des de Benasc a Ordessa, va quedar perfectament reproduïda, i el conjunt representa un material informatiu de gran importància.

Durant tot el temps que ha estat oberta, s'ha vist molt concorreguda i comentada.

10 de novembre: Barcelona, Balenyà, Seva, Sobrevia, Puig l'Agulla, Vilalleons, Saladeures i Vich.

24 de novembre: Barcelona, Martorell, Collbató, Sant Joan, Miranda de Santa Magdalena, El Gorro Frigi, Sant Jeroni de Montserrat, per la Canal a Santa Cecília i Monistrol.

SECCIÓ DE GEOGRAFIA I GEOLOGIA.—Aquesta Secció inaugurarà els seus treballs el dia 4, amb l'organització d'un Cours de Geografia

de Catalunya, a càrrec del professor senyor Pau Vila. Les lliçons d'aquest Curs, que es donen els dilluns, així com les pràctiques de seminari, que tenen lloc els dimecres, són força concorregudes.

SECCIÓ D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA.—*Darrers descobriments en la Ciutat d'Ur dels Caldeus*.—El senyor Pelegrí Casades i Gramatxes donà, el dia 14, una conferència, la qual continuà el dia 21, i en què parlà, com ja diu el tema, dels descobriments fets darrerament en l'emplaçament de la ciutat d'Ur, pàtria del patriarca Abraham.

El senyor Casades donà una idea general de l'antiga capital de la Caldea o, millor dit, de la Sumèria.

Féu una explicació d'allò que constituïa el poble Sumeri, que es considera com el més antic de la baixa Mesopotàmia, en el qual s'origina la primitiva civilització de tots els pobles antics de l'Àsia anterior.

Indicà les característiques racials d'aquell antic poble de procedència caucàsica, com els elamites.

Es fixà en els tipus de les divinitats sumèries de caràcter muntanyec, revelant que era un poble pastor.

La data que s'assenyala de la immigració sumèria a Mesopotàmia sembla que fou entre els sis o cinc mil anys abans de Jesucrist.

En un temps posterior a l'època anomenada post-glacial, que produí la dessecació dels deserts d'aquelles contrades, produint-se abundant flora i fauna, facilità la vida als pobles que s'hi establiren.

Recordà que, d'època tan llunyana, es parla ja de sobirans anteriors al Diluvi o, tal vegada, de la fi del període paleolític. Aleshores es formà un Estat comparable amb el primer imperi faraònic.

Les excavacions empreses per M. L. Woolley han fet descobrir un nombre extraordinari d'objectes artístics i de gran vàlua en les sepultures reials descobertes a Ur.

Per mitjà de projeccions, el senyor Casades donà a conèixer els tresors descoberts, consistents en joies, armes, instruments de música, etc., i, molt especialment, un cobrecap d'or d'un interès excepcional; així com també una arpa riquíssimament decorada amb un cap de bou; un esplèndid adornament per al cap, formant una mena de corona, feta de flors i fulles d'or.

L'art que revelen aquests objectes i d'altres descoberts, d'una gran riquesa, són, a la vegada, d'una originalitat característica.

Completà el senyor Casades l'estudi dels descobriments d'Ur, parlant de l'arquitectura, especialment de la cambra sepulcral dels

reis; dels objectes de metall, vaixella riquíssima d'or, joies i alhages de tan ric metall, adornaments de tocador, uns punyals ricament decorats com els trobats en la tomba de Tutankamen i Vàfio i d'altres exemplars d'una riquesa i originatitat veritablement sorprenents, que revelen un grau de cultura insospitat, atès els cinc o sis mil anys d'antiguitat que se'ls atribueix.

Tradicció i llegendes de la Seu de Barcelona.—El dia 28, el senyor Joan Amades donà una conferència en la qual dissertà sobre aquest interessant tema.

Començà el conferenciant explicant una llegenda referent al rei god Amalaric, relacionada amb la Catedral anterior a l'avui existent.

Explicà diverses llegendes relacionades amb la construcció de l'actual Catedral, amb la intervenció dels moros en aquesta construcció, en els seus fonaments; parlà de la substitució de la bastida, de la cessió feta pel Gremi de Sabaters, del litigi entre l'arquitecte i el bisbe, de la llegenda del rellotge de la Catedral que, segons diuen, funcionava amb una roda menys que els altres rellotges.

Digué també el per què s'atribueix als que són batejats a la Catedral un major grau de ciutadania que als altres barcelonins.

Explicà la llegenda de la Custòdia i el seu pèsol d'or, i l'incident hagut entre els Concellers de la ciutat i els pares inquisidors.

Es referí al per què de l'hospitalitat donada als gats que s'hi porten, el qual té origen en una deixa feta per una acabalada dama barcelonina que, de petita, estant al bressol, una grossa rata se l'anava a menjar. Quan ja li havia rosegat una orella, als plors de l'infant, comparegué un gat que esquivà la rata. En agraïment a la bestiola, la rica dama deixà tota la seva fortuna a la Seu amb obligació de mantenir tots els gats que hi fossin portats.

Era costum - digué - antigament, quan es portava un gat a la Seu, en deixar-lo, dir: ¡un canonge més!

Finalment, explicà diverses llegendes que es refereixen als Cosos Sants que es guarden a la Catedral: Sant Innocent, Santa Eulària, Sant Ramon de Penyafort i Sant Oleguer; les llegendes del Sant Crist de Lepant, i la curiosa i interessant llegenda de la Mare de Déu de l'Alegria.

Exposició de fotografies i gravats de Chors de Catedrals.—El dia 25 s'inaugurà l'anunciada exposició de fotografies, gravats i

postals de Chors de Catedrals, la dependència de les quals està situada en la nau central dels esmentats temples. Aquesta exposició, que mereix celebrats elogis de les moltes persones que la visiten, restarà oberta fins el dia 7 de desembre.

La major part d'exemplars exposats han estat facilitats generosament pel senyor Joan Corominas, il·lustradíssim col·leccionista de documents gràfics relatius a gairebé totes les branques de les arts i de la curiositat.

També ha contribuït a aquesta exhibició el senyor Antoni Casajoana, amb alguns no menys interessants exemplars.

Per a tenir una idea de la importància de l'exposició, donem a continuació una nota dels Chors representats en les il·lustracions que figuren en l'esmentada exposició:

Tudela, València, Toledo, Múrcia, Burgos, Segòvia, Sevilla, Jereç de la Frontera, Leon (Sant Marc) i (Catedral), Saragossa, Arcs de la Frontera (Santa Maria), La Redonda, Santillana (Collegiata), Màlaga, Santiago, Àvila, Zamora, Astorga, Badajoç, Santoyo, Plascència, Nàjera (Santa Maria la Real), Saragossa (Església del Pilar), Sigüença, Sant Millan de Yuso, Sant Domingo de la Calzada, Jaèn, Ronda (Santa Maria), Torrijos (Collegiata), Osca, Còrdova, Guàdix, Salamanca, Ciutat Rodrigo, Cuenca, Oña (Abadia Reial), Palència, Orense, Tarragona Lleyda, Alcalà d'Henares (Església Magistral), Palerm (Capella Palatina), Louvain, Maulbronn (Monestir), Gènova, Worcester, Amiens, Ely, Brou, Ulm, Cambridge, Windser (Capella de Sant Jordi), Coimbra (Santa Creu), Perugia (Chor de Sant Pere), Saint-Bertrand-de-Comminges, Westminster, (Capella d'Enric VII), Roma (Sant Climent), París (Nòtre Damme), D'Albi, Bayeux, Canterbury.

Noves

Trens especials a La Molina.— El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA tenint en compte la proximitat dels dies en els quals hi ha neu a La Molina, ha encarregat al senyor Ignasi Folch i Girona, que fés una nova gestió per tal d'aconseguir que fos resolta favorablement la sol·licitud adreçada per l'esmentat CENTRE, el Xalet de La Molina i moltes d'altres entitats excursionistes, a la Companyia dels Ferrocarrils del Nord d'Espanya.

La referida instància, feta per totes aquestes entitats que practiquen els esports de neu a Catalunya, a la direcció de la Companyia del Nord perquè augmenti durant l'hivern, i especialment els dies festius, el servei de trens entre Barcelona i el Pirineu, ha estat resolta d'una manera altament satisfactòria, puix s'han obtingut de l'esmentada Companyia les següents concessions:

En matèria de trens extraordinaris:

1.ª Tots els dies, durant el pròxim hivern, circularà un tren cada tarda, el qual sortirà de Barcelona a les 16'40 i arribarà a La Molina a les 20'50.

2.ª Des del 1 de desembre, els dies festius únicament, serà establert un tren especial d'*esports de neu*, el qual sortirà de Barcelona a les 5 del matí i arribarà a La Molina a les 9. Aquest tren circularà com a via d'assaig durant quatre dies festius, depenent el seu manteniment o supressió de l'acceptació que trobi entre els excursionistes o skiadors.

3.ª Els dies festius circularà un tren especial de tornada, el qual sortirà de La Molina a les 17 i tindrà la seva arribada a Barcelona a les 21, o sigui que farà el viatge en menys de quatre hores.

Com es veurà, totes les demandes que en matèria de trens es contenen en la petició a la qual fem referència, han estat, en principi, obtingudes. Algunes, la del tren del matí, amb certes reserves, però depèn de l'acollida que trobi el que aquelles desapareguin aviat.

Obeint a les altres suggestions que es feren, en matèria de propaganda, la Companyia del Nord procedirà a editar un cartell de propaganda de l'estació de La Molina, com a centre d'esports de neu, el qual serà distribuït profusament per tota la península.

L'única demanda dels nostres skiadors que no s'ha pogut veure satisfeta, és l'obtenció d'uns bitllets a preus populars o uns abonaments a un determinat nombre de viatges cada temporada, com també s'havia sol·licitat. L'afer segueix en estudi i cal esperar que també en l'aspecte econòmic l'esport de l'ski podrà donar satisfacció a tothom.

Estem convençuts que tot això esmentat produirà una viva satisfacció al gran contingent d'aficionats i excursionistes, no solament pels immediats avantatges que significa, sinó per la bona disposició i excel·lent voluntat amb què els elements directores d'una de les companyies ferroviàries de major importància d'Espanya han acollit el primer missatge que, oficialment, els ha estat adreçat en nom de cinc mil esportius catalans.

El Club Excursionista de Sans.—El dia 10, un grup força nombros de l'esmentat Club, amb motiu de l'aniversari de la seva fundació, realitzà una visita al CENTRE.

Els visitants, que foren rebuts pel senyor Joaquim Saltor, recorregueren les diverses dependències del CENTRE. S'interessaren per la Biblioteca i l'Arxiu fotogràfic, i, a més, estudiaren el funcionament i organització en general.

Bibliografia

W. MITTELHOLZER.—*Les Ailes et les Alpes.*—Un vol. en 8.^u, 108 pp. i 191 làms. fora text.—París, Les Editions Pittoresques, 1929.

Es tracta d'un llibre excel·lent en el qual són aplegades 191 fotografies alpines, preses totes elles d'una manera ben original. L'avió ha servit per a impressionar aquesta completíssima col·lecció de perspectives i vistes de muntanyes dels Alps, des de la part més oriental de Suïssa fins el massís del Mont-Blanc.

Les fotografies obtingudes de dalt estant d'un aeroplà, tenen el gran avantatge de la seva realitat, són un veritable i autèntic document. Cap vegada el fotògraf no s'ha trobat cohibit per la manca d'espai, mai els contraforts han fet la tramoia i han barrat la visió dels veritables senyors de cada massís, i tampoc enlloc els primers termes distreuen i enganyen dels altres rengles de termes que venen al darrera. En totes les fotografies del llibre que comentem, el primer terme es veu, es palpa, sense que arribi a fer cap mica de nosa, perquè el primer terme és l'ample espai.

L'ocell d'ara s'ha passejat per damunt tots els Alps, ha volat a l'entorn de cada cima i l'objectiu ha anat col·leccionant centenars d'instantos de tantes fredes i calculades audàcies.

Per tot plegat els gravats de *Les Ailes et les Alpes*, tenen un valor documental de primer ordre, especialment per als geògrafs i geòlegs, els quals, davant moltes il·lustracions, podran llegir la comprovació de fets científics. També aquells que han conegut alguna regió alpina trobaran en diverses pàgines una recordança del que constituï alguna cursa i podran refer-ne, punt per punt, la itinerària.

Finalment, als qui són devots de les edicions il·lustrades, els

serà grat de veure, una altra vegada, un aplec de panorames alpins, però presentats d'una forma tan actual i original que no tenen res a veure amb la resta d'illustracions fins ara conegudes.

En un llibre gràfic hi havia el gran perill del tiratge, però aquest escull ha estat salvat, i tot el llibre produeix un efecte imillorable.

A tall de pròleg el seu autor, W. Mittelholzer, explica d'una manera ben interessant la seva carrera d'aviador i com, essent muntanyenc, va sentir-se atret als perillosos vols damunt els Alps, i els ha continuat fins a poder presentar la completa sèrie de fotografies que hi ha en el llibre.

J. M.^a G.

AUGUST VAUTIER.—*Au pays des bisses*.—Un vol. en 12.^u, 155 pp., 42 dibuixos i 32 làmines fora text.—Les Editions Pittoresques.—París, 1928.

Heus ací un llibre de 155 pàgines ben nodrides, dedicat tot sencer a una especialitat poc estudiada. En la Suïssa alta, especialment en la regió del Valais, hi ha una xarxa ben estudiada, i realitzada a costa de grans esforços i dispendis, de petits canals d'aigua, per a permetre regar les parts baixes.

La necessitat de proporcionar artificialment una humitat a les terres de cultiu, pasturatges i vinyes, per la manca de pluges, ha fet que des de molt antic, els ajuntaments s'hagin procurat els mitjans de desviar l'aigua dels torrents produïts pel desglaç de les geleres superiors, aconduir-la als llocs que la necessiten. Com que el terreny és sempre molt accidentat, i tot sovint engorjat, aquesta obra, que en la terra baixa és una empresa planera, requereix tants treballs i diners, que els habitants de la vall han d'establir un sistema especial de contribució per a cobrir les despeses, i una administració, ús i conservació adequades.

L'autor, un enamorat de la terra que ha sapigut aprofitar la disciplina per a valorar la muntanya, en fa una detallada i ordenada descripció. En algunes ocasions, fa comparacions, i treu a lluir el sistema de regants de València, i en un altre punt fa la següent observació, que no deixa de fer certa gràcia: aquestes conduccions d'aigua tenen una vida molt curta cada any, uns quatre mesos, «com els estudiants i els rius d'Espanya, que solament segueixen el seu curs durant un terç de l'any» (pàg. 84).

La poesia que traspua tot el llibre el fa molt atractiu, a despit

de l'excessiva especialitat del contingut de l'obra. No és deixat en oblit cap tema que toqui de prop o de lluny les *bisses*, que no són altra cosa que els recs o llits de corrents d'aigua.

L'edició és molt acurada. Els dibuixos intercalats en el text són molt precisos, i les fotografies, la major part de l'autor, contribueixen en gran manera a l'interès que hom pren tot seguit per la vida d'aquestes vies de prosperitat.

A. O. F.

HERMANN HILTBRUNNER.—*Le Rhin. - La contrée de sa naissance.*—

Un vol. en 8.^u, 220 pp., profusament il·lustrat.—Les Editions Pittoresques.—París, [s. d.].

Sense dubte la millor manera d'ensenyar geografia, és presentar el país mitjançant una bona tria de fotografies, i, a base d'aquestes, anar portant per la mà al lector encuriós, cap als detalls de la vida particularment variada dels pobles que hom pretén fer conèixer. Els suïssos, val a dir-ho, estan dotats d'un país meravellós per a ésser reproduït en les il·lustracions d'un estudi seriós, i en saben treure un profit màxim. Emprant els millors procediments de fotogratat, arriben fàcilment a trobar l'efecte desitjat.

Aquest llibre, el primer d'una sèrie dedicada als Grisons, fa venir tot seguit el propòsit de posseir els altres, als qui s'interessen pels aspectes artístics i pintorescos de la Suïssa. Les fotografies són vertaderes obres artístiques, i la varietat dels seus aspectes representa un valor immens. És impossible fer un estudi gràfic més complet i interessant.

La regió descrita comprèn des del naixement del Rhin fins a l'entrada al departament de Sant Gall, en tot quant fa referència a la part esquerra del Rhin posterior.

A. O. F.

Biblioteca

REVISTES INGRESSADES ÚLTIMAMENT.—Sumaris resumits.

LES ALPES (BERN)

Hauser, Walter.—*Im marokkanischen Atlas.*—1929-322.

Wieland, Ubrich.—*Gran Teton, 4193 m.*—1929-330.

Golay, Kaspar.—*Der Tolima, 5620 m., in Kolumbien.*—1929-337.

Roussy, A.—*Un précurseur de l'organisation de jeunesse: Rodolphe Töpffer.*—1929-347.

Piccioni, B.—*Ulrichshorn (3929 m.).*—1929-355.

UNIONE LIGURE ESCURSIONISTI

Manaresi, Angelo.—*La montagna profanata.*—1929-233.

Bosazza, Felice.—*Tre giorni sui Monti dell'Abetone.*—1929-235.

Eula, C.-E.—*In montibus Sanctis (al Santuario della Madonna della Salute). (Colle di Marguareis. 2049 m.).*—1929-241.

Catone.—*A proposito di... impressioni.*—1929-245.

Asquasciati, Bartolomeo.—*L'inaugurazione del Rifugio Mondovi (m. 1761) alle Sorgenti del Fiume Ellero (7 Luglio 1929).*—1929-247.

BUTLLETÍ DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE LA COMARCA DE BAGES

Guitart, Josep.—*Geografia Comarcana. Balsareny.*—1929-353.

M. G.—*Folklore Comarcal.*—1929-358.

ARXIU DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE TERRASSA

Tintoré i Homs, Josep.—*De Ribes al Pic d'Eyne.*—1929-163.

Galera, R. de la.—*Les Cases Pairals de Terrassa.*—1929-165.

Galí, Marian M.—*Com descriu Terrassa un Atlas del Segle XVIII.*—1929-175.

Galera, R. de la.—*Les Cases Pairals de Terrassa.*—1929-179.

Pere, P.—*Una nit a Tuque Rouye.*—1929-181.

Graner Givil, R.—*La base fonamental de l'Excursionisme.*—1929-183.

BUTLLETÍ DEL CENTRE EXCURSIONISTA «SABADELL»

Elias, Jacint.—*Època de l'obertura de l'estret de Gibraltar.*—1929-206.

Oltra Picó, J.—*Notes d'excavacions d'interès local.*—1929-209.

J. F. i M.—*Camins i fonts del Vallès.*—1929-212.

Crusafont, M.—*Important troballa d'un fòssil en el subsòl de la nostra ciutat.*—1929-215.

Riera, Josep.—*Excursió a les valls del Balira i del Llosa.*—1929-215.

Ll. O. M.—*Canigó.*—1929-220.

BOLETÍN DE LA SOCIEDAD ESPAÑOLA DE EXCURSIONES

Tejera, Lorenzo de la.—*El Monasterio de San Juan de la Peña.*—1929-179.

ESTACIÓ METEOROLÒGICA DE VIELLA (VALL D'ARÀN)

TERCER TRIMESTRE DE 1929

BARÒMETRE *

TERMÒMETRE

MESOS	Pressió màxima del mes		Pressió mínima del mes		Pressió mitja mensual			Temp. màxima del mes		Temp. mínima del mes		Oscil·lació	Promedi temps. màxims.		Promedi temps. mínims		Temperatura mitja mensual		
	Dia	Dia	Dia	Dia	a 8 h	a 16 h	Promedi	Dia	Dia	Dia	Oscil·lació		a 8 h	a 16 h	a 8 h	a 16 h	Promedi mà. i mf.		
Juliol	688,4	24	675,5	3	683,1	682,7	682,9	35°,0	22 i 23	5°,0	7	30°,0	27°,00	12°,97	14°,03	20°,18	24°,12	19°,99	
Agost	687,1	22	678,2	7	683,0	682,6	682,6	31°,0	29 i 30	5°,0	3	26°,0	23°,98	9°,95	14°,03	16°,70	21°,05	16°,97	
Setbre.	689,5	26	679,7	3,4 i 5	683,8	682,9	683,4	32°,5	3	5°,0	28	27°,5	23°,95	10°,40	13°,55	16°,30	20°,45	17°,17	

PSICRÒMETRE

PLUVIÒMETRE

ANEMÒMETRE

MESOS	Humitat relativa			Precipitació total en mm.	Número de dies de pluja	Número de dies de neu	Màxim gruix de la neu	Precipit. màxima en 24 h. mm.	Dia	Direcció dominant	Recorre-gut en 24 h. promedi	Recorre-gut màxim en 24 h.	Dia	Direcció dominant	
	a 8 h	a 16 h	Promedi											plujes ordi-naries	grans plujes
Juliol	75,0	74,0	75,0	20,4	5	0	0	8,5	25	SE i Calma	—	—	—	SE	Calma
Agost	72,0	68,0	70,0	89,3	7	0	0	32,0	8	Calma	—	—	—	Calma	Calma
Setbre.	71,5	69,0	70,0	49,4	7	0	0	31,0	12	Calma	—	—	—	Calma	Calma

NÚVOLS

FENÒMENS ESPECIALS

MESOS	Dècimes de cel cob. (promedi)	A 8 h			Dècimes de cel cob. (promedi)	A 16 h			Número de dies de rosada	Número de dies gebrada	Número de dies de boira	Número de dies tempesta	Número de dies de pedra
		Número de dies clars	Númer de dies núvols	Número de dies coberts		Número de dies clars	Número de dies núvols	Número de dies coberts					
Juliol	4,2	11	14	5	6,1	3	18	9	0	0	0	6	0
Agost	5,5	7	16	8	6,2	5	15	11	0	0	12	2	0
Setbre.	4,3	12	10	8	5,7	6	16	8	0	0	4	1	0

* Les pressions baromètriques són referides al nivell de l'estació, corregides de temperatura, latitud i gravetat.

T A U L E S

(Els números indiquen les pàgines)

TAULA GENERAL

GENERALITATS

AMADES, JOAN.— <i>Costums populars de Barcelona</i>	18, 58, 106, 144, 183, 206, 255, 293, 325, 357
BLASI I VALLESPINOSA, FRANCESC.— <i>Serres de Prades</i>	7
— <i>El Bergadà</i>	417
CASADES I GRAMATXES, P.— <i>El Chor de la Catedral de Barcelona</i>	201, 241
— <i>Alfred Gaza i Rosselló</i>	307
<i>Diada de Sant Jordi. Festa patronal i de la Medalla d'Or</i>	166
GABARRÓ I GARCIA, P.— <i>Viatge per Noruega</i>	277, 313, 345, 390
GUILERA I ALBIÑANA, JOSEP M. ^a .— <i>Dues excursions d'hivern a Andorra</i>	93, 130
— <i>La Capella de la Molina</i>	368
— <i>Els llocs Olímpics de Sant Moritz. La volta a la Diavolezza</i>	377
<i>Inauguració del refugi de Piedrafita (2100 m.)</i>	371
<i>Itineraris d'algunes excursions fetes per socis del CENTRE Medalla d'Or del CENTRE E. DE C.</i>	408
OLIVELLA, LLUÍS G.— <i>Memòria del Curs de 1928-1929</i>	165
OLIVERAS I FOLCH, ALBERT.— <i>Memòria de la Secció d'Esports de Muntanya. Curs de 1928-1929.</i>	428
<i>Pompeu Fabra</i>	220
<i>Segon Saló Català de Fotografies de Muntanya</i>	57
VILA, PAU.— <i>Pere Vidal</i>	180
	405

BIBLIOGRAFIA

<i>Autour du Pic de Midi d'Ossau et du Balaitous</i>	89
BASSEGODA I AMIGÓ, BONAVENTURA, I RODRIGUEZ CODOLÀ, MANUEL.— <i>Pedralbes. El Convento. Notas de Historia y de Arte. Su importancia y descripción</i>	196
BLASI I VALLESPINOSA, FRANCESC.— <i>Viatge a Rússia passant per Escandinàvia</i>	310
CARRERAS, RICARDO.— <i>La Comarca de Morella. Catí</i>	414

CENTRE EXCURSIONISTA I CLUB PIRENENC.— <i>Les Esglésies Romàniques de Terrassa</i>	373
HILTBRUNNER, HERMANN.— <i>Le Rhin. Le contrée de sa naissance</i>	442
IGLESIAS, JOSEP.— <i>Itineraris per les serres d'entorn del Camp de Tarragona</i>	125
MARÍN I BALMAS, JOAN.— <i>De París a Barcelona passant per Honolulu</i>	340
MASPONS I LABRÓS, FRANCESC.— <i>Jocs d'Infants</i>	89
MITTELHOLZER, W.— <i>Les Aïles et les Alpes</i>	440
OTERO PEDRAYO, RAMON.— <i>Problemas de Xeografia Galega. Notas encoldas formas de poboazón labrega</i>	274
SCHMID, EDUARD.— <i>Como se aprende a esquiar</i>	163
SERRA I VILARÓ, J.— <i>Ceràmica de Marlés (Musæum Archæologicum Dicæcesanum)</i>	125
SOCIEDAD EXCURSIONISTA MELILLENSE.— <i>Pais Rifeño. Notas de Excursionismo</i>	124
TORROELLA, JOAN B ^{ta} .— <i>La Jueria de Banyoles</i>	49
VAUTIER, AUGUST.— <i>Au pays des bisses</i>	441
ZARN, ADOLPHE ET BARBLAU, PIERRE.— <i>L'Art du Ski. Gymnastique et technique du Ski</i>	237

BIBLIOTECA

5, 50, 90, 127, 163, 198, 239, 275, 311, 341, 375, 415, 442.

CRONICA

Secció d'Arqueologia i Història.—48, 85, 121, 161, 193, 235, 270, 435.
 — d'Arquitectura.—269.
 — d'Enginyeria.—86, 271.
 — d'Esports de Muntanya.—46, 84, 119, 160, 193, 234, 270, 435.
 — de Folklore.—119, 269.
 — de Fotografia.—44, 84, 119, 160, 193, 234, 270, 435.
 — de Geografia i Geologia.—47, 85, 121, 161, 193, 270, 435.
 Comissió d'Informacions.—269.
 — de Coordinació de Treballs excursionistes.—269.
 — de Publicacions.—269.
 — de Refugis.—269.
 Conferències i Sessions.—43, 84, 117, 159, 192, 229, 267, 309, 411, 433.
 Estació Meteorològica de Viella.—56, 240, 344, 444.
 Socis ingressats.—44, 272.

NOVES

48, 87, 124, 162, 196, 235, 272, 309, 339, 372, 412, 438.

LAMINES

I.—Alcover: Portal de Sant Antoni.	12-13
II.—Alcover: Altar major de l'església. Església del Sant Crist	12-13
III.—La Mussara: Xalet de Les Airasses. Església	12-13
IV.—Alcover: Ermita del Remei. Ermita de la Gràcia	12-13
V.—La Riba. Riu Brugent	12-13
VI.—Prades: Església parroquial. Portal de Prades	12-13
VII.—Entrada a l'ermita de l'Abellera. Ermita de l'Abellera	12-13
VIII.—Muntanyes de Prades. Ciurana: Part davantera de l'església	12-13
IX.—Ciurana: Porta de l'església. Imatge de la Mare de Déu de Ciurana	12-13
X.—Ciurana: Absis de l'església. Salt de la Reina mora.	12-13
XI.—Sant Julià de Lòria. Plana d'Andorra des de Sant Miquel d'Angulasters.	100-101
XII.—Estany d'Angulasters	100-101
XIII.—Vall del Balira prop de Soldeu; al fons el massís de Casamanya. Soldeu.	100-101
XIV.—Muntanya de Casamanya. Vall d'Ordino: La Cortinada	100-101
XV.—Creu de terme d'Andorra la Vella; al fons Les Escaldes i Sant Miquel d'Angulasters. Cerdanya: Talló i serra de Cadí.	100-101
XVI.—Camí del coll de Pendís. El Forat de Pendís	100-101
XVII.—Vall de Campcardós. Coma superior de Campcardós i Portella Blanca d'Andorra	136-137
XVIII.—Portella Blanca d'Andorra. Vall alta del Balira de Soldeu	136-137
XIX.—Cresta i pic de Montmalús (cercle dels Pessons). Coma de Ransol	136-137
XX.—Coma de Ransol i pic de l'Estanyó. Carena dels pics de Casamanya des del pic de la Passada	136-137
XXI.—Vall de l'Éssera	180-181
XXII.—El Biciberri	180-181
XXIII.—Vall de l'Éssera.	180-181
XXIV.—Agulles de la Blaietière	180-181
XXV.—El pic dels Llops	180-181
XXVI.—Salardú.	180-181
XXVII.—Seu de Barcelona: Decoració de la part inferior de tres de les columnes que flanquegen les ornacions del traschor	204-205

- XXVIII.—Seu de Barcelona: Alt relleu representatiu de la flagel·lació de Santa Eulàlia i plafó decoratiu de la socalada de les ornacines del traschor 204-205
- XXIX.—Seu de Barcelona: Alt relleu representatiu de la crucifixió de Santa Eulàlia i plafó decoratiu de la socalada de les ornacines del traschor 204-205
- XXX.—Seu de Barcelona: Imatge del bisbe Sant Oleguer i alt relleu decoratiu del traschor 204-205
- XXXI.—Seu de Barcelona: Imatge de Sant Raimond de Penyafort i alt relleu decoratiu del traschor 204-205
- XXXII.—Seu de Barcelona: Alts relleus decoratius del traschor 204-205
- XXXIII.—Campionat d'Espanya de fons: La sortida. Cursa d'skis, senyoretetes. 224-225
- XXXIV.—Srta. Mimi Bertrand i Mme. Bertrand, 1.ª i 2.ª en la cursa de senyoretetes. Stes. Montserrat Tell i Maria Planas 224-225
- XXXV.—Seu de Barcelona: Trona, plafó i banc, amb els escuts del bisbe Garcia. Relleu de fusta en què es representa a Noè atacat per la beguda del vi, i els seus fills un dels quals cobreix el cos nu del patriarca 248-249
- XXXVI.—Seu de Barcelona: Relleu de pedra que surmonta el plafó de sota la trona, obrat en temps del bisbe Garcia. Detall de la barana i elements decoratius de l'escala de pujar a la trona. 248-249
- XXXVII.—Seu de Barcelona: Detalls dels petits seients del cor, nomenats misericòrdies 248-249
- XXXVIII.—Seu de Barcelona: Detalls dels petits seients del cor, nomenats misericòrdies 248-249
- XXXIX.—Seu de Barcelona: Detalls dels petits seients del cor, nomenats misericòrdies 248-249
- XL.—Seu de Barcelona: Detalls dels petits seients del cor, nomenats misericòrdies 248-249
- XLI.—Navegant pel Byfjord. Un desembarcador a Ask 284-285
- XLII.—El *fjord* davant de Bergen Tyskebryggen (Bergen) des del moll 284-285
- XLIII.—Bergen. Monument a Ole Bull. Església de Sant Joan 284-285
- XLIV.—Una plaça típica de Bergen. Menjador de l'hotel de Floien 284-285
- XLV.—Bergen a vol d'ocell. Un restaurant a la muntanya de Floien 292-293
- XLVI.—Un prat a l'illa d'Ask. Illa d'Ask des de Dyrtengen. 292-293
- XLVII.—Alfred Gaza i Rosselló. 1857-1929 308-309

XLVIII.—Poble de Voss. El Vangevand a Voss	316-317
XLIX.—El bosc de Voss. Església de Voss	316-317
L.—Altre aspecte del llac Vangevand. Molí serrador, camí d'Eide	316-317
LI.—Conca del Skjerveelv. La cascada de Skjervefos	316-317
LII.—Salt superior de la cascada de Skjervefos	320-321
LIII.—Pont d'entrada a Eide. Poble d'Eide	320-321
LIV.—Cascada de Lönefos. Hotel de Stalheim	320-321
LV.—Pont Asbrøecke Brø sobre el riu Vossestrandselev. Gorges de Nørødal des de Stalheim.	320-321
LVI.—Entrada a l'hotel Stalheim. Des del fons de les gorges de Nørødal	348-349
LVII.—Gudvangen; a l'angle superior esquerra la cascada Kilefos. El Nørøfjord des de Gudvangen	348-349
LVIII.—El Nørøfjord	348-349
LIX.—Gorges de Nørøfjord. Altre aspecte del Nørøfjord.	348-349
LX.—Cascades al <i>fjord</i> . Penya-segat al Nørøfjord	352-353
LXI.—El Sognefjord davant Bejtelm. Fretheim Hotel a Flaam	352-353
LXII.—L'Aurlandsfjord prop de Flaam. Altre aspecte de l'Aurlandsfjord	352-353
LXIII.—Aurland entre el riu i el <i>fjord</i> . Vall de l'Aurlandselv	352-353
LXIV.—La capella de La Molina el dia de la seva inaugu- ració. Capella de La Molina: Absis	368-369
LXV.—El nou garatge i guarda skis del xalet de La Mo- lina. Refugi de Piedrafitia	368-366
LXVI.—El llac i els banys de Sant Moritz. Hotel i funicu- lar de Chantarella	380-381
LXVII.—Sant Moritz-Dorf i el llac des de Chantarella. Alp- Giop	380-381
LXVIII.—Baixant de l'Alp-Giop. Prop de Suvretta-House; al fons el massís de la Margna	380-381
LXIX.—Pistes de gel de l'Hotel Kulm, durant una prova olímpica de patinatge artístic. Skeleton prenent un viratge a la Cresta-Run	380-381
LXX.—El suec Hedlung, guanyador de la cursa de 50 qui- lòmetres. El «Sumy-corner», el viratge més famós de la pista de bobsleighs.	384-385
LXXI.—Vista de front i de costat del trampolí olímpic du- rant el concurs de Salts	384-385
LXXII.—La desfilada de banderes nacionals, precedides de l'enssenya olímpica, en la clausura dels jocs	384-385
LXXIII.—Estadi olímpic i camp d'hockey damunt gel; al fons les muntanyes del Muottas-Muraigl. Baixant de la Diavolezza: La pala de neu d'Illa Persa	384-385

LXXIV.—Cabana de la Diavolezza i pics Palü	388-389
LXXV.—Els pics Bernina i Morteratsch des de la cabana de la Diavolezza. Pic Cambrena des de la gelera	388-389
LXXVI.—Pic Bernina. Sèracs de l'Illa Persa	388-389
LXXVII.—Sota l'Illa Persa. Gelera inferior de Morteratsch	388-389
LXXVIII.—El Flaamdalsefv. Cledes de defensa de la via fèrria	392-393
LXXIX.—Carretera sota Myrdal. Vall del Paaldal	392-393
LXXX.—Pas cobert de l'estació de Myrdal a una casa particular. Estació de Myrdal	392-393
LXXXI.—Màquina netejadora de neus. Estació de Finse.	392-393
LXXXII.—L'Hardanger Jokul davant Finse. L'Aadalselv a Hönefos	400-401
LXXXIII.—El Tryfjord prop de Hönefos. Bosc de Bygdö	400-401
LXXXIV.—Estris que portava Amundsen al Pol Sud. L'estany Bessesrudjern prop d'Holmenkollen	400-401
LXXXV.—Façana posterior de Ny Carlsberg Gliptotek Copenhagen. Atquer	400-401
LXXXVI.—Casa de La Clusa i serra de Picamill. Església de Pedret	420-421
LXXXVII.—Església vella d'Avià. Serra de Picancel des de Vilada	420-421
LXXXVIII.—Sagàs. Coll de l'Escriga	420-421
LXXXIX.—Casa del Forat i serra de Cadí. Bagà i serra de Montmell.	420-421
XC.—Pica beneitera de l'església de Bagà. Església de Santa Margarida de Vinyoles	420-421
XCI.—Sant Salvador de la Vedella. Santuari de la Quar.	420-421
XCII.—Un aspecte de Pobla de Lillet. Pobla de Lillet: Església parroquial.	420-421
XCIII.—Pobla de Lillet: Ex-monestir de Santa Maria. Clausures de l'ex-monestir de Santa Mèria.	420-421
XCIV.—Pedraforca des de Gresolet. Santuari de Gresolet	424-425
XCV.—Bosc de Gresolet. Santuari de Falgars.	424-425
XCVI.—Paisatge dels voltants de Llinàs. Llinàs	424-425
XCVII.—Sant Jaume de Frontanyà i puig de les Forques. Ermita dels Oms.	424-425
XCVIII.—Santuari dels Oms. Berga: Plaça del Mercat; al fons el santuari de Queralt	424-425
XCIX.—Església de Sant Jaume de Frontanyà. Imatge de la Mare de Déu de Queralt	424-425
C.—Berga: Església de Sant Francesc. Turó del Mercadal i ermita de Sant Pere de Madrona.	424-425
CI.—Santuari de Queralt. Església de Borredà.	424-425

GRAFICS

El dinar de Cap d'any	21
La mainada quan anava a rebre els Reis.	24
L'infant que troba els presents dels Reis.	25
La cavalcada dels tres tombs	34
Comitiva de la rifa dels porcs de Sant Antoni	35
Tornada del sac de gemecs que acompanyava els porcs de Sant Antoni	36
Venint de comprar el tortell de la fira de Sant Pau	38
L'entremès dels espasers figurant un Sant Pau de mida aegantada	39
Fent volar els estels (d'una fulla de rengles estampada al bac)	59
El repartiment de candeles	62
Excursió a Sarrià, per Santa Eulàlia	66
Mainada disfressada	68
Berenar infantil amb el mestre	68
Berenar fet a casa	69
La Rua	74
El Palau del Carnestoltes	75
I.—Entrada i enterrament del Carnestoltes a Barcelona.	76-77
Cavalcada de l'enterrament del Carnestoltes	77
Ball de disfresses del Dimarts de Carnestoltes	79
Les pelegrines de Santa Madrona	109
Els matons de Sant Josep	111
L'escolà de la doctrina	113
Estampa popular de la Quaresma	114
Fulla popular d'ombres xineses, editada per l'imatger J. Llorens, pertanyent a la comedieta <i>Escenas de Carnaval</i>	146
Fulla popular d'ombres xineses, editada per l'imatger J. Llorens, pertanyent a la comedieta <i>Las Delicias del Mar</i>	147
Anant a enterrar la sardina	150
L'enterrament del Carnestoltes	151
Apat campestre del Dimecres de Cendra.	151
Apat campestre del Dimecres de Cendra.	152
Els sermons de Quaresma	153
Nena que va a beneir la palma	155
Nois que van a beneir rams	156
Per Sant Jordi, roses	184
Excursió a Sant Pere Màrtir	186
La mainada fent els fasos	186
La mainada fent els fasos	187
El Manaia, els Armats i els Saions o Escabellats	188
II-V.—Processó que el dia del Dijous Sant celebra la reial arxiconfraria de la Puríssima Sang de Nostre Senyor Jesucrist	208-209

La fira de bens	212
El toc d'Alheluia	213
Marxa de caramelles tocada en xifla	214
Colla de caramellaires	215
La mort del be	216
Les mones de Pasqua	217
Excursió del Dilluns de Pasqua	217
El captiri infantil del dineret de la Santa Creu	256
Indumentària pròpia dels membres de les colles de Sant Mus	264
L'abanderat i els cordonistes.	265
Els gastadors amb els atuells culinàries de fusta	265
Els membres de la colla	265
L'orquestra	265
Tornada de la cançó	266
Tornada del ball	267
Viatge per Noruega: Itinerari general	278
Retaule de la colla dels Xatos	294
Les capelletes de Sant Antoni	298
Els focs de Sant Joan i Sant Pere	303
El passeig per la mar, la nit de Sant Joan	305
Itinerari per Noruega	314
Els gegants	327
VI-VII.—La processó de Corpus de Barcelona, segons un gravat popular de darreries del segle XVIII	328-329
L'ou com balla	330
Un venedor de ventalls	331
El gran paraigües del Tívoli	358
Sarau a l'aire lliure en els jardins del Tívoli. Ballant el rigodons.	359
Les muntanyes russes dels Camps Elíseus	360
La fira de ventalls	361
La fira del Carme	362
La fira del Carme	363
El ball del Carme	363
La fira de vellanes	364
La fira de melons	365
Pere Vidal	406

ERRADES

- Pàg. 176, ratlla 5, començant per baix, diu «l'home veritable és un grup», i ha de dir *l'home veritable és un grop*.
- Pàg. 180, ratlla 19, diu: «la buidor, en la serenitat», i ha de dir *la buidor i en la serenitat*.
- Pàg. 413, en els documents creuats entre el CENTRE i el senyor Ulloa s'esmenta equivocadament el nom de Colon en lloc de *Colom*.

ÍNDEX ONOMÀSTIC *

- A**badal, 234
 Aguilà, Antoni, 182.
 Alier i Sampere, Joana, 272.
 Almíral i Castells, F. Xavier, 269, 272.
 Alvarez Cuevas, 434.
 Alvarez i Tomàs, Baldomer, 272.
 Amades, Joan, 43, 269, 271, 437.
 Amigó i Vehils, Romà, 272.
 Andorrà i Viñes, Josep, 270.
 Argilés i Bifet, Ramon, 269.
- B**aldelló, Mn. Francesc, 122.
 Barblan, Pierre, 237.
 Barrie, Antoni, 235.
 Bartres i Jarqui, Joan, 272.
 Bassegoda i Amigó, Bonaventura, 196.
 Bataller i Calatayud, Mn. Josep R., 270.
 Batista i Roca, Josep M.^a, 269.
 Batlle, Joan Bta., 48, 195, 270.
 Batllellé i Poal, Maria del Roser, 272.
 Bedlington i Mac, Lean, 272.
 Beltran i Florez, Lluc, 44.
 Beltran i Florez, Ricard, 44.
 Bergnes i Serrallach, Antoni, 269, 270.
 Bernhard i Kroitfli, Orió, 44.
 Bertran, Pere, 161.
 Bertrand i Coma, Carles, 270.
 Biosca i Jover, Jaume, 270.
 Blasi i Vallespina, F., 18, 44, 46, 160, 182, 194, 269, 270, 310, 411, 412, 428, 429.
 Bou i Oliva, Lluís, 272.
 Broquetas i Rius, Lluís, 44.
 Brunet i Pons, Joan, 270.
- C**ampmany, Aureli, 87.
 Canals i Arribas, Miquel, 272.
 Canals i Tarrats, Ignasi, 270.
 Caralt, Delmir de, 182.
 Carbonell, Claudi, 430.
 Carbonell i Laforja, Josep M.^a, 272.
 Carné i Pujol, Francesc, 44.
 Carreras, Ricard, 414.
 Carreras Candi, Francesc, 48.
 Casades i Gramatxes, Pelegri, 85, 161, 205, 254, 269, 270, 411, 436.
 Casajoana, Antoni, 438.
 Casañas, 268.
 Cases i Lamolla, Manuel, 269.
 Castellort, Josep, 182.
 Cendra i Soteras, Pere, 272.
 Civil i Juncosa, Joan, 272.
 Closas i Miralles, Josep, 270.
 Clotet i Franquesa, Bonaventura, 44.
 Codina, 268.
 Coll i Saliati, Narcís, 272.
 Comas, Isidre, 430.
 Comella i Seguí, Manuel, 269, 270.
 Corbella, Lluís, 182.
 Corominas, Joan Bta., 195, 271, 438.
 Corominas, Josep, 195.
 Creus i Vidal, Lluís, 269, 272.
 Cruz i Pagès, Frederic de la, 44.
 Cuito i Canals, Ferran, 269.
- D**amians i Manté, Frederic, 271.
 Danès, Josep, 369.
 Danès i Vernedas, Joan, 267, 430.
 Domingo i Molina, Josep M.^a, 272.
 Dot i Martínez, Pere, 272.
 Dubler i Meyer, Ca:lot, 44.
 Duran i Cañameras, Feliu, 194.
 Duran i Sampere, Agustí, 19.
 Durant i Balada, Isidre, 272.
- E**stasen i Pla, Lluís, 173, 174, 181, 182, 269.
- F**abra, Pompeu, 57.
 Ferrer i Barbarà, Lluís, 272.
 Figarola i Sever, Pere, 272.
 Flaquer i Barrera, Rossend, 182.
 Flaquer i Gil, Rossend, 182.
 Folch i Girona, Ignasi, 269.
 Font i Valls, Mn. Joan, 268.
 Fontà i Manau, Joan Bta., 271.
 Fontanet i Manen, Josep, 270.
 Fontserè i Riba, Eduard, 268, 411.
 Forns, Josep, 182.
 Franch i Mestre, Josep, 268, 269.
- G**abarró i Garcia, P., 43, 182, 293, 325, 357, 405.
 Galceran, Guillem, 182.
 Garcia i Font, Antoni, 272.
 Garrigosa i Freixa, Ferran, 272.
 Garrut i Sala, Josep, 123, 271.
 Gassiot i Llorens, Joan, 272.

* En els índexs onomàstic i topogràfic es fan constar solament aquells mots la consulta dels quals pot resultar útil.

Gausachs, Marcellí, 46, 182, 270, 429.
 Gaza i Roselló, Alfred, 307.
 Genovart i Boixet, Manuel de, 86, 122, 195,
 268, 270, 271.
 Godó i Valls, Carles, 272.
 Guilera i Albinyana, Josep M.^a, 44, 106, 120,
 121, 144, 159, 182, 221, 269, 270, 389.

Hallström, V. W., 434.
 Hernández Pacheco, Francesc, 233.
 Hilibrunner, Hermann, 442.
 Homs Eladi, 273.
 Homs i Ferrés, Antoni, 269.
 Hopp i Dedlington, Hobert, 272.

Iglésias, Josep, 125.
 Iglesias i Fort, Josep, 272.

Jaumar i de Bofarull, Francesc P. de, 44.
 Jinot, A., 182.
 Junceda, 85.
 Junoy i Cornet, Ferran, 272.

Klaebisch, A., 272.

Llagostera, Lluís, 123, 433.
 Llevat i Balada, Francesc, 44.
 Lluch i Lluch, Antoni, 44.

Madrid i Alier, Francesc, 272.
 Magentí i Roquí, Lluís, 272.
 Marcet i Riba, Jaume, 270.
 Marín i Balmas, Joan, 340.
 Martín i Julià, Francesc de A., 270.
 Maspons i Anglasesell, Francesc de P., 85, 172,
 180, 268, 269, 411.
 Massó i Masfrand, René, 272.
 Massuet i Amorós, Salvador, 270.
 Mayol i Ferrer, Manuel M.^a, 269.
 Meifren i Roig, Eliseu, 44.
 Mestres, Apeles, 85.
 Milà, Jaume, 182.
 Miquel i Bonet, Josep, 272.
 Miralda, Antoni, 182.
 Miró i Guasch, Victor, 44.
 Mittelholzer, W., 440.
 Mohr, Joan Rudolf, 381.
 Mullor, 234.

Nonell i Febrés, Joan, 268, 269.

Olivella i Arenas, Lluís G., 46, 268, 411, 429.
 Oliver, Bonaventura, 182.
 Oliver i Suñé, Albert, 272.
 Oliveras, Jaume, 192, 230.
 Oliveras i Folch, Albert, 118, 182, 229, 233,
 269, 270.

Ordeig i Fontanals, Carles Enric, 44,
 Orfila i Castells, Eliodor, 182, 270.
 Ortega, Calixte, 182.
 Orús i de Cortada, Joan Josep d', 44.
 Otero i Pedrayo, Ramon, 274.

Pallàs i Carreres, Joan, 44.
 Paredes i Lamudio, Josep, 272.
 Patxot, Rafel, 175.
 Pellicer, 85.
 Perejoan i Parés, Cèsar, 272.
 Perpinyà, Maria, 171.
 Pinazo i Subirats, Antoni, 272.
 Pla i Janini, J., 430.
 Porta i Lopez, Joaquim, 272.
 Porta i Masana, Lluís, 272.
 Pujadas i Calzada, Josep M.^a, 272.
 Pujol i Bofill, Agustí, 272.
 Pujol i Botey, Joan, 272.
 Pujol i Casademont, Pere, 44.

Queralt i Oliva, Joan, 118.

Ramoneda i Achon, Alfred, 272.
 Reparaz, Gonçal de, 48, 270.
 Ribas i Barangué, Damià, 269.
 Ribas i Seva, Josep, 270,
 Ribes, Mn. Llorenç, 166.
 Ribera i Llorens, Enric, 269.
 Ribó i Rius, Lluís, 119, 162, 431.
 Riera i Modolell, Lluís, 272.
 Rigall i Casajoana, Joan, 270.
 Rius i Matas, Pere, 272.
 Roca i Ferrari, Francesc, 272.
 Roca i Miracle, Joan, 270.
 Rocamora i Pi, Francesc, 272.
 Rodríguez i Arias, Germà, 44.
 Roig i Ferrer, Joan, 270.
 Roig i Font, Gabriel, 268, 271.
 Roig i Font, Joan, 84, 160, 194.
 Ros i Vila, Josep M.^a, 269, 270, 340.
 Rumagosa i Estrada, Jaume, 44.

Sabater i Buxons, Josep M.^a, 272.
 Sala i Pamies, Josep, 272.
 Saltor i Madorell, Joaquim, 268, 269.
 Salvans, Joan, 182.
 Sambola i Mestres, Antoni, 270.
 Samitier, Manuel, 182.
 Sant Jordi, Comte de, 193.
 Santamaria i Monné, Joan, 44.
 Schmid, Eduard, 163.
 Serra i Gosch, Joan, 272.
 Serra i Vilaró, J., 125.
 Soler i Ferrandiz, Eduard, 44.

Soler i Lligé, Joan, 272.
Suñol i Garriga, Josep, 272.

Torrent i Sostres, Lluís, 233, 269, 270.
Torres i Morell, Pere, 44.
Torroella, Joan Bta., 49,
Turull i Fournols, Fèlix, 268.
Turull i Ventosa, F. Xavier, 269.

Ulloa, Lluís, 413.
Umbert i Coso, Joan, 272.

Vallès i Moragas, Aristides, 272.
Valls i Salvatella, Antoni, 272,
Vails i Taberner, Ferran, 85.
Vautier, August, 441.
Ventosa i Despujol, Ignasi, 44.

Ventosa i Despujol, Marià, 44.
Vidal, Pere, 405.
Vidal i Bages, Jaume, 44.
Vila, Pau, 47, 85, 121, 161, 193, 269, 270, 408,
431.
Vilaplana i Pagès, Manuel, 272.
Vilardell i Permanyer, Francesc, 272.
Vilaró, 234.
Vilaseca i Tock, Enric, 235, 271.
Viscarri i Enberg, Ina-Maria, 44.
Vives i Figuerola, Joan, 269.

Woolley, M. L., 436.

Xicart, Joan, 46, 429.

Zarn, Adolphe, 237.

ÍNDEX TOPOGRÀFIC

Africa Oriental, 192, 229.
Alcover, 10.
Alp Giop, 381.
Alpens, 424.
Amèrica, 48.
Andorra, 44, 93, 129.
Andorra la Vella, 95.
Aneto, 159, 233.
Argèlia, 48, 84, 193.
Arne, 313.
Arnevaag, 313.
Aragona, 268.
Ask, 281, 290.
Askö, 281, 289.
Aurland, 356.

Bakke, 352.
Balsos, 424.
Banyoles, 49.
Barcelona, 340.
Bejtein, 353.
Bellavista, 384.
Berga, 426.
Bergadà, 412, 417.
Bergen, 281, 313.
Berlin, 193.
Berna, 193.
Bernina, 382, 384.
Bernina-Häuser, 383.
Blaamanden, 281, 287.
Bolken, 315.
Bolstad, 315.
Bolstadfjord, 315.

Bony de les Neras, 101.
Borredà, 424.
Bourg-Madame, 131.
Breda, 86, 121.
Breithorn, 232.
Bygdö, 400.

Caldea, 436.
Cambrena, 384.
Campcardós, 132.
Canillo, 98.
Capafons, 10.
Casamanya, 100, 135.
Castellar, 268.
Cati, 414.
Chantarella, 381.
Ciurana, 12.
Coll de Coronas, 159.
Coll de Pendis, 104.
Coll de Puymorens, 131.
Coma de Ransol, 135.
Copenhaguen, 279, 403.
Cornellà, 48.
Crastr'aguzza, 384.

Diavolezza, 377, 381.
Dinamarca, 160, 279.
Dyrteigen, 291.

Eide, 318, 320.
Embalira, 139.
Encamp, 98.
Engadina, 377.

Escaldes, Les, 97.
Estanyó, 135.
Escandinàvia, 310.

Finlàndia, 289.
Finse, 397.
Flaam, 354, 390, 391.
Floien, 287.
Floienfjeld, 289.
Floryvaag, 291, 292.
Fontargent, 99.
Fontfreda, 132, 142.
Frognerstøter, 401.

Gallifa, 267.
Garnæs, 313.
Ginebra, 193.
Gironella, 426.
Graasiden, 315.
Gravehals, 394.
Gravenvang, 319.
Gravin, 319.
Grimsnut, 319.
Guàrdia, 425.
Gudvangen, 325, 345, 347.

Hospitalet, 142.
Hallingskeid, 396.
Hamburg, 279.
Hardangerfjord, 397.
Hardangerfjord, 316, 318.
Herlofjord, 290.
Holmenkollen, 402.
Hönefos, 398.
Honolulu, 340.
Hop, 291.
Hostalrich, 123.

Isola Persa, 387.

Kilsboten, 325.
Korsfjord, 281.

Literoles, 119.
Lucerna, 193.

Llisa, 132.

Maladeta, 159.
Maranges, 132.
Marlès, 125.
Marroc Francès, 193.
Mèrida, 194.
Meritxell, 98.
Mesopotàmia, 436.
Molina, La, 368.

Montmalús, 133.
Morella, 414.
Mortersatsch, 384.
Moscou, 435.
Mouttas-Murailg, 381.
Moyà, 161.
Mulleres, 159.
Múrcia, 325.
Myrdal, 394, 396.

Nordnæs, 281, 285.
Noruega, 43, 277.

Oms, 423.
Opheim, 323.
Ordino, 101, 103.
Oslo, 396, 399.

Padern, 97.
Paltü, 384.
París, 340.
Pas de la Casa, 131, 140.
Pas de Mahomed, 159, 234.
Pedraforca, 105.
Pedralbes, 196.
Pendis, 105.
Perdiguero, 118.
Pesons, 98.
Pic de la Passada, 135, 137.
Pic de Paul, 234.
Pic Negre d'Embalira, 132.
Pireneus Centrals, 118.
Pireneus Orientals, 194.
Pla de Bages, 425.
Pobla de Lillet, 421.
Pontresina, 383.
Porta, 131.
Porté, 138.
Portell de Joan Antoni, 131, 132.
Portella Blanca d'Andorra, 131, 132.
Portilló, 159.
Portilló de Barrancs, 234.
Poschiavo, 382.
Posets, 233.
Postdam, 193.
Prades, 7.
Prats, 98.
Prats de Llusanès, 268.
Puig Pedrós, 132.
Puigreig, 426.
Puymorens, 132, 143.

Randa, 232.
Refugi d'Espingo, 118.
Refugi de Teodul, 232.
Riba, La, 11.

Roseg, 384.
Rússia, 44, 310, 433.

Sabadell, 267.
Sahara, 48.
Sant Jaume de Frontanyà, 421.
Sant Joan de Caselles, 99.
Sant Julià de Lòria, 96.
Sant Llorenç del Munt, 268.
Sant Miquel d'Angulasters, 95.
Sant Moritz, 377.
Sausat, 119.
Serrera, 100, 135.
Sjaerpenut, 348.
Skjervefos, 320.
Sognefjord, 316.
Soldeu, 97, 138.
Stanghelle, 315.
Stalheim, 345.
Stalheimsklev, 346.
Styve, 352.
Suècia, 160, 434.

Suïssa, 232.
Sumèria, 436.

Tarragona, 7, 125.
Troidhaugen, 313.
Tschierva, 384.
Tunissia, 160.
Turmo, 234.

Undredal, 353.
Ur, 436

València, 235.
Vall d'Astós, 234.
Vallès, 267.
Vangevand, 315.
Vaxdal, 314.
Vinje, 323.
Viure, 425.
Voss, 313, 315.
Vossevangen, 313, 315.

Zermatt, 232.
Züpo, 384.